

Om språkmöte i Lars Sunds roman Colorado Avenue. Vad händer
när svenskan möter andra språk?

Avhandling pro gradu
Nordiska språk
Institutionen för språk-
och översättningsvetenskap
Tammerfors universitet
Januari 2009
Heidi Verkama

Tampereen yliopisto
Kieli- ja käännöstieteiden laitos
Pohjoismaiset kielet

VERKAMA, HEIDI: Om språkmöte i Lars Sunds Colorado Avenue. Vad händer när svenskan möter andra språk?

Pro gradu- tutkielma, 74 s.
Tammikuu 2009

Tutkielmani aihe on monikieliset diskurssit ja niiden käyttö kaunokirjallisuudessa. Monikielisellä diskurssilla tarkoitetaan diskurssia, jossa käytetään yhtä tai useampaa kieltä diskurssin pääkielen lisäksi. Tutkielmani tavoite on selvittää, millä tavoin kirjailija tuo tekstissään esille monikielisen diskurssin. Lisäksi tutkimuksen kohteena ovat diskursseissa ilmenevät kielet ja niiden keskinäiset eroavaisuudet. Tutkin myös, mikä aiheuttaa mahdollisen monikielisen diskurssin tarpeen. Lisäksi tutkin, onko diskursseilla yhteisiä piirteitä eli voiko ne kategorisoida muodon ja funktion perusteella. Tutkimukseni materiaalina on Lars Sundin romaani *Colorado Avenue* (1991). Tutkimusmetodina käytän pistokoetta.

Tutkimukseni osoittaa, että kirjailija käyttää tiettyjä strategioita monikielisen diskurssin tulkitsemisessa. Materiaalista ilmenee myös se, että yksi ja sama diskurssi voi sisältää useampia monikielisyttä ilmaisevia strategioita. Tämän lisäksi eri kielet esiintyvät hieman toisistaan poiketen diskursseissa. Myös useampi eri kieli voi ilmetä samassa diskurssissa. Tutkimukseni perusteella voi todeta, että monikielisillä diskursseilla on yhteneväisyyksiä niissä olevista eri kielten vaihteluista huolimatta. Monikielisen diskurssin funktiona voi olla fiktiivisen henkilön persoonallisuuden korostaminen ja siitä kertominen, hänen sosiaalisesta taustastaan sekä muista sosiaalisista tekijöistä kertominen sekä ympäristön ja tilanteen vaikutuksen ilmaiseminen. Monikielisen diskurssin tehtävänä kaunokirjallisessa tekstissä on siis kertoa millainen tarinan kielellinen todellisuus on, sekä ilmaista, mikä vaikutus persoonalla, sosiaalisella taustalla ja ympäristöllä sekä tilanteella on fiktiivisen henkilön kielenkäyttöön.

Nyckelord: språkmöte, översättningsmimesis, språkliga avvikelser, skönlitterär diskurs

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SAMMANDRAG

1 INLEDNING	5
1.1 Syfte	6
1.2 Material	6
2 METOD	7
2.1 Bestämning av stickprov	7
3 FORSKNINGSÖVERSIKT	9
4 SPRÅKLIGA ASPEKTER	10
4.1 Språk och identitet	11
4.2 Personer och personkaraktistik	12
4.3 Former av diskurs	13
4.4 Översättningsmimesis	14
4.5 Avvikelser på olika språkliga nivåer	17
5 UNDERSÖKNINGSRESULTAT	19
5.1 Analysen av stickprovet ur Colorado Avenue	20
5.2 Sammanfattning av stickproven	52
5.2.1 Stickprov med engelska inslag	52
5.2.2 Stickprov med finska inslag	53
5.2.3 Stickprov med inslag på dialekt	55
5.2.4 Stickprov med tyska inslag	57
5.2.5 Skillnader mellan språken	58
6 DISKUSSION AV RESULTAT	59
6.1 Framförandet av språkmöte	59
6.1.1 Om översättningstekniker i Colorado Avenue	60
6.1.2 Språkdrag och avvikelser	62
6.1.3 Översättningsmimesis + språkliga avvikelser	63
6.2 Typer av språkmöte	64

7 SAMMANFATTNING	66
LITTERATUR	71

1 INLEDNING

När personer med olika modersmål möts uppstår alltid en viss spänning. Kan den ene den andres modersmål eller ska ett tredje språk användas som samtalsspråk? Hur fungerar kommunikationen? Kan man uttrycka sig på ett främmande språk? De här frågorna är bara början till ett samtal där språket spelar en viktig roll. Det här fenomenet kan kallas för språkmöte som betyder en situation där ett eller flera språk talas samtidigt. Det innebär att deltagarna i en diskurs har olika modersmål vilket leder till en situation där den ene byter språk eller till att alla talare byter språk till ett tredje språk. Språkmöte kan återges på flera olika nivåer och kännetecknande för språkmöte är avvikelser från "det normala". Förutom brott mot grammatiska regler finns det också andra faktorer som är typiska för språkmöte. Framför allt spelar omgivningen, den sociala klassen, orten, känslorna och närvaron av olika människor en stor roll vid ett språkmöte. Dessa faktorer kan vara avgörande och skapa en situation där ett språkmöte kan ske. I Finland har språkmötet mellan finskan och svenskan en lång historia som har intresserat språkvårdare och -forskare, men framför allt har finlandssvenska författare varit tvungna att återge den finlandssvenska språksituationen i sina verk. De har lyckats skildra den språkliga verkligheten ur ett finlandssvenskt perspektiv.

Ämnet språkmöte intresserar mig eftersom språkmötet inte begränsar sig enbart till det lingvistiska utan har flera dimensioner, till exempel gester, uttal och omgivning kan spela en roll i ett språkmöte. I det verkliga livet är språkmöten relativt lätta att analysera men när den språkliga verkligheten återges i skrift blir fenomenet komplicerat. Det är intressant att se hur författaren balanserar mellan språken och samtidigt skildrar olika kulturer genom språken. Med andra ord blir jag hela tiden förvånad över ett hur mångsidigt verktyg språket är.

Det är viktigt att undersöka ämnet eftersom språkmöten visar hur språken fungerar tillsammans. Man kan se samspelet mellan språken när t ex en finlandssvensk använder finska ord i sin i övrigt svenska replik. Dessutom har ämnet undersökts relativt lite och därför vill jag undersöka hur språkmöten skildras i ett finlandssvenskt skönlitterärt verk.

1.1 Syfte

Syftet med den här avhandlingen är att granska fenomenet språkmöte i Lars Sunds *Colorado Avenue*. I materialet förekommer det möten mellan svenska, tyska, ryska, engelska och finska. Ytterligare förekommer det dialektalt tal. Jag analyserar inslag på tyska, engelska och finska. Jag lämnar ryska inslag utan behandling eftersom de inte är speciellt många. Också dialektala inslag behandlas. Jag försöker klargöra hur författaren återger mötet mellan två språk i en viss situation. Därtill analyserar jag situationen dvs. undersöker vilka faktorer som orsakar språkmötet. Jag kommer också att analysera och kategorisera framställningen av språkmötena enligt deras form och funktion.

1.2 Material

Som material och utgångspunkt i undersökningen har jag Lars Sunds roman *Colorado Avenue*. Lars Sund (f. 1953) är en finlandssvensk författare som numera bor i Uppsala. Han är född i Jakobstad. Han har skrivit både lyrik och prosa. Sunds genombrott kom år 1991 med romanen *Colorado Avenue* som är den första delen av den s.k. Siklax-trilogin. De två senare delarna är *Lanthandlerskans son* (1997) och *Eriks bok* (2003). *Colorado Avenue* är en berättelse om en grupp människor från den fiktiva orten Siklax som ligger någonstans i det svenskspråkiga Österbotten. Berättelsen omfattar fyra decennier från 1890-talet till slutet av 1920-talet, och berättar om hur huvudpersonen Hanna emigrerar till Amerika, om hennes liv där och om hennes hemkomst. Romanen är inte bara en berättelse om siklaxborna utan den kan betraktas som en historisk roman där inbördeskriget och utrikespolitiken spelar en ofrånkomlig roll. Romanen präglas av inslag på flera språk. Språk som förekommer i romanen är engelska, tyska, finska, ryska och till och med några ord på latin. Mest iögonenfallande är dock den rikliga användningen av dialekt.

2 METOD

Som metod vid insamlingen av materialet har använts stickprov. Av intresse är passager som innehåller inslag på engelska, tyska, finska och siklaxdialekt. Dessa passager analyseras och som stöd används Meir Sternbergs modell av de tekniker som används för att markera främmande inslag i ett skönlitterärt verk. Steinbergs modell (1981) ger information om hur författaren återger mötet mellan två språk. Därtill granskas möjliga språkliga avvikelser i passagerna dvs. på vilka språkliga nivåer (morfologi, syntax, lexikon, fonologi, ortografi) avvikelserna förekommer. Som hjälpmedel används Ulla Pedersens undersökningsresultat (2002) av språkliga avvikelser i finlandssvensk barn- och ungdomslitteratur. De faktorer som orsakar språkmötet undersöker jag genom att noggrant tolka situationen i fråga samt romanpersonernas identitet.

2.1 Bestämning av stickprov

Eftersom textomfånget i mitt material är relativt omfattande, 384 sidor, är det meningsfullt att grunda analysen på stickprov. Björnssons modell, som jag använder, är utvecklad med tanke på lixspridningar o.d. Därför använder jag bara delar av metoden. En förutsättning för stickprov är, enligt Björnsson (1968: 71–72), att de tas slumpmässigt dvs. man får inte välja ut sidor. Det viktigaste är att bestämma sig för en regel som man följer hela vägen ut.

Nästa steg är att definiera vad som räknas som ett ord. Huvudregeln är att text, tal och förkortningar räknas som ord men inte interpunktionstecken; i) årtal räknas som ett ord medan decimaltal eller bråk räknas som två ord, ii) förkortningar som *osv.* ger tre ord, *tex* ger två, initialord räknas som ett ord, iii) ord förenade med bindestreck som *tex 1800-talet* räknas som ett medan uttryck som *en-* eller *flerfärgad* ger tre ord, iv) interpunktionstecken som komma, punkt och kolon räknas inte som ett ord. Däremot räknas tecken som +, %, € och £ som står för ett bestämt ord som ett ord. (Björnsson 1968: 67–68.)

Enligt Björnsson (1968: 76, 81) är det rimligt att ha 100 ord som stickprovets storlek. Han rekommenderar att man skall ta det första stickprovet på bokens andra textside eftersom den första textsidan ibland kan börja med en inledning, där språket kan avvika från det i själva romanen. En annan möjlighet är att börja slumpmässigt dvs. sticka tummen i boken, börja räkna från den sida man får upp och gå varvet runt. Själva ordräkningen börjas från den första fulla meningen på sidan. Man börjar från den första stora bokstaven som kommer efter punkt.

Jag tar också hänsyn till bokens tjocklek. Enligt Björnsson (1968: 81) borde man ta stickprov på följande sätt: på var 9:e sida i en bok med 200–239 sidor och på var 11:e sida i en bok med 240–279 sidor, osv. Mitt material består av 384 sidor varav 378 är egentliga textsidor eftersom texten börjar på sidan 7. Enligt Björnssons modell skulle 378 sidor ge ett stickprov på var 17:e sida, dvs. sammanlagt 22 stickprov ($378 \div 17 = 22,25$). Vid preliminära försök visade det sig att ett stickprov på 100 ord inte är tillräckligt stort för att få representativa stickprov, det förekom flera stickprov utan språkmöte, och därför höjde jag antalet ord relativt mycket till 250 ord. Då kan jag sänka antalet stickprov till 20 för att ändå ha en textmassa på 5000 ord, vilket enligt Björnsson räcker till för att man skall få ett tillräckligt omfattande stickprov. Dessutom blir stickprovet jämnt fördelat över boken med ett stickprov på var 19:e sida.

Jag börjar ordräkningen från en slumpmässigt vald sida och från den första fulla meningen på sidan. Jag tar 20 stickprov på 250 ord och slutar räkningen vid det skiljetecken (punkt, frågetecken, utropstecken) som ligger närmast det 250:e ordet. Om jag har t ex 247 ord i slutet av en mening fortsätter jag till nästa punkt för att alltid få minst 250 ord. Det första stickprovet tas på s. 54 och det andra på s. 73 osv. På vilka sidor stickproven tagits visas i tabell 1.

3 FORSKNINGSOVERSIKT

Fenomenet språkmöte förekommer ofta i den finlandssvenska litteraturen. Enligt Pirkko Lilius (1989: 111–113) betyder språkmöte en situation där författaren medvetet väljer att med hjälp av inslag från flera än ett språk beskriva och kommentera den två- eller flerspråkiga miljön och dess invånare samt att i dialog återge deras sätt att tala. Genom språkvalet väljer författaren att använda vissa språk för vissa litterära genrer. Hon skriver i *Om språkval i den finlandssvenska litteraturen* att språkvalet sker på grund av situation, samtalspartner och yttrandets funktion. Eftersom finlandssvenskar står i kontakt med finskan kan författaren inte bortse från påverkan av finska språket och är tvungen att ta ställning till situationen (Lilius 1989: 119). Lilius (1989: 116–117) konstaterar att språkvalet avgörs ”som en kompromiss mellan strävanden att återge en dialog så trovärdigt som möjligt och behovet att berätta så begripligt som möjligt”.

Erik Andersson (1989: 181), som har studerat språkmöte i finlandssvenska sjöfartsskildringar, konstaterar att sjömansförfattare använder två strategier i återgivningen av replikerna: man återger antingen språket så autentiskt som möjligt eller översätter det till svenska. I hans material är inslagen på engelska och spanska många medan finska förekommer mera sällan. Eftersom sjömän ofta saknade ett gemensamt språk var det vanligt att förståelse nåddes genom att man blandade ord och idiom från olika språk (Ibid. 179).

Språkmöten i finlandssvensk barn- och ungdomslitteratur har undersökts av Ulla Pedersen. Hon skriver i artikeln *Soffa för mjuk icke sover bra* (2002) att de fiktiva personernas språkbruk och språkkunskaper i ett främmande språk markeras genom avvikelser på olika språkliga nivåer. Avvikelser från målspråksnormen kan förekomma på fonologisk-ortografisk, morfologisk, lexikalisk och syntaktisk nivå.

Anne-Marie Londen har studerat de strategier författaren kan använda för att markera och kommentera språkmöten i skönlitterära texter. I sin avhandling *Litterärt talspråk. Studier om Runar Schildts berättarteknik med särskild hänsyn till dialogen* (1989) diskuterar hon författarens användning av direkt diskurs i relation till berättarröst,

personkarakteristik, synvinkel, tematik och andra former för återgivning av tal och tankar. Enligt henne vållar språkmöte speciella problem i användningen av direkt diskurs (Londen 1989: 142). Hon använder Sternbergs modell för översättningsmimesis som verktyg vid analysen av språkmöte. Jag presenterar Sternbergs modell senare i undersökningen.

Vid språkmöte kan man också tala om kodbyte dvs. en person talar två språk turvis. Kodbyte kunde också betraktas som en skrivstrategi i två- eller flerspråkig litteratur. Mirja Saari (1989) har skrivit om kodbyte i svenskan i Finland och i finlandssvensk litteratur. I sin artikel *Kodbyte och lån* konstaterar hon att övergången till finskan i talat språk sker naturligt genom inkorporering av finska ord i den i övrigt svenska diskursen. Däremot ter sig finska element annorlunda i litteraturen eftersom de kontextuella antydningar som underlättar tolkningen är färre i skriven dialog än i tal. Enligt henne är det krävande att återge dialog på flera språk trovärdigt och därför förekommer inslag på finska men också på andra språk inte så ofta i skrift som i tal.

Tidigare forskning kring *Colorado Avenue* begränsar sig till en pro gradu avhandling *Colorado Avenue: en jämförande studie av Lars Sunds roman och den finska översättningen av Kaarina Ripatti* som skrivits 1997 av Maarit Tervo. Ytterligare några pro gradu avhandlingar har skrivits om språket i Lars Sunds romaner som t ex *En studie i talspråk och slang i Natten är ännu ung av Lars Sund* av Marketta Vesisenaho 1984 och *Ungdomsslang i två finlandssvenska romaner* av Sanna Pitkänen 2002.

4 SPRÅKLIGA ASPEKTER

Under rubriken Språkliga aspekter diskuterar jag språket i relation till identitet. Dels ses förhållandet ur synvinkeln högspråk – lågspråk, dels granskas hur den fiktiva personen karakteriseras. Utgångspunkt är svenskans situation i Finland och den finlandssvenska litteraturens former. Diskussionen ligger på generell nivå och syftet är att få en översikt över olika teorier och den diskussion som pågått i Finland.

4.1 Språk och identitet

Den svenska kulturen i Finland kan sägas ligga mellan rikssvenskt och finskt. Det är naturligt att finskan som majoritetsspråk påverkar det svenska språket i Finland. Därför krävs det ständig vaksamhet och språkvård för att det svenska högspråket i Finland (baserar sig på rikssvenska normer och förebilder) skall bevaras. Enligt Loman (1980: 119) hotas finlandssvenskan också från de lokala folkspråkens (dialekterna) håll. Kontrasten mellan dialekterna och det finlandssvenska högspråket är stor. Det starka trycket från båda sidorna har också påverkat det finlandssvenska litteraturspråket. Diskussionen kring litteraturens och författarens uppgift i ett sådant språkligt differentierat samhälle har handlat mest om frågan kring högspråksidealet. En central fråga är om en text skriven enligt normen kan spegla verkligheten pålitligt. Loman (1980: 120) tar också upp frågan om publikens litterära behov och intressen. Man kan tänka sig att en heterogen publik inte är nöjd med ett homogeniserat medium. Det är viktigt att det finns litteratur som är skriven för finlandssvenskar eftersom publiken då kan återfinna sig själv i den. Att kunna identifiera sitt eget sätt att tala och tänka i en roman möjliggör bevarandet av ”den etniska mångfald som är vitaliserande för en befolkningsgrupp”. (Loman 1980: 139.)

Den högspråksideala kulturen har dominerat länge i Finland, konstaterar Loman (1980: 121). I litteraturen debatterade man om det rätta skrivsättet redan på 1800-talet när Karl Tavaststjerna publicerade sin prosadebut *Barndomsvänner* år 1886, vilken representerade en ”vardaglig och ledig finlandssvensk prosastil” (Loman 1980: 121). Att lågspråk eller folkmål fortfarande lever starkt bredvid högspråket finns det gott om bevis på: nyare finlandssvenska författare som till exempel Anders Cleve, Tom Paxal, Kjell Westö och Lars Sund använder talspråk och dialekt i sina romaner.

Högspråkidealet står i direkt anknytning till språkformen och stilnivån. Liljestrand (1983: 22) påpekar att språkformen kan följa skriftspråkets normer medan stilnivån kan variera beroende på situationen. Detta framgår bäst i direkt anföring där anföringens språkform är skriftspråklig medan stilnivån i de flesta fall ligger under relationens dvs. den löpande textens stilnivå. Lägre stilnivå används för att markera autentiskt talspråk.

Med andra ord är den löpande texten skriftspråkligt utformad vilket markeras med hjälp av grammatiska konstruktioner. Däremot är den direkta anföringen talspråkligt utformad vilket framgår av olika konstruktioner som t ex interjektioner eller tilltalsuttryck. (Liljestrand 1983: 22–23.) Liljestrand (1983: 61), som har studerat svenska författares anföringstekniker, konstaterar att ”modern litteratur från och med statar- och arbetarförfattarnas genombrott i allt större utsträckning integrerar talspråkliga ord- och böjningsformer liksom mer uttalsnära stavning”.

Vad gäller främmande språk i finlandssvenska skönlitterära texter konstaterar Andersson (1989: 187) att språk hade olika status bland sjömän. I synnerhet var engelskan ett statusspråk som sjömän med samma modersmål använde sinsemellan för att visa att man hängde med i det sociala livet. Ytterligare kan avstånd mellan språkgrupper och uttryck för moralisk indignation markeras med hjälp av främmande språk. Vidare kan främmande inslag användas som godmodiga skämt. (Ibid. 193–194.)

4.2 Personer och personkaraktistik

I litteraturvetenskaplig teori och kritik har man traditionellt förvisat de fiktiva personerna i skönlitteraturen till periferin. Att ringa uppmärksamhet har ägnats åt ”the theory of character” i jämförelse med andra typer av litterära undersökningar är iögonenfallande. Enligt Londen (1989: 52–53) har detta noterats bland annat av Harvey (1966) och Chatman (1978).

Ett viktigt påpekande angående den fiktiva personens roll i berättelsen finns hos Ewen¹ som citeras av Rimmon-Kenan (1983: 41). Ewens teori är att de fiktiva personerna kunde karakteriseras genom tre olika kontinua. Dessa kontinua handlar om personernas representering utifrån och inifrån, deras möjliga utveckling under berättelsen och deras personlighet. De fiktiva personerna kan således vara konstruerade på basis av vissa (dominerande) drag, deras inre liv och utveckling som person. Det viktiga är att en och samma person kan beskrivas med hjälp av flera punkter dvs. han är inte t.ex. bara

¹ Jag har inte kunnat få tag i Ewens artikel. Dessutom noterar Londen (1989: 55) att han skriver på hebreiska.

definierad genom ett visst drag utan hans personskildring kan ha ett utvecklingsmoment. Förutsättningen för den här teorin är förstås att vi antar att litteratur är en imitation av verkligheten där romanpersonerna är lika andra människor (Rimmon-Kenan 1983: 33).

Ytterligare presenterar Ewen två grundtyper av personkaraktistik: direkt definition och indirekt presentation. Den första typen beskriver den fiktiva personens egenskaper med hjälp av adjektiv och substantiv t ex ”he was good-hearted”. Den andra typen exemplifierar egenskaper utan att nämna dem direkt. Med andra ord betyder det att personernas tal är en dragbeskrivande indikator. Både talets form och innehåll kan vara personkaraktiserande. Ytterligare bör hänsyn tas till utseende och omgivningens påverkan i personkaraktiseringen. (Rimmon-Kenan 1983: 59–66.)

4.3 Former av diskurs

I förhållande till min undersökning är det rimligt att presentera termen *diskurs* i korthet. Termen kan definieras som språk över sats- eller meningsnivån. Diskursnivån kan alltså ses som den allra högsta enheten i språkstrukturen. Således överensstämmer definition på termen med begreppet *text*. En annan möjlighet är att definiera diskurs som yttranden. Då behåller vi bilden av strukturer på olika nivåer men fokuserar samtidigt på det faktiska språkbruket. Det är yttranden uttalade i en viss kontext som fyller funktioner i diskursen. Diskurs som yttranden kan betraktas som ett mellanting mellan det strukturella och det funktionella perspektivet vilket definierar diskurs som språk i användning. Av intresse är då vilka funktioner (underliggande motiv) en viss språkform, ett yttrande, har. Funktionen kan vara till exempel informerande, informationssökande eller expressiv. Ofta händer det att funktionerna kodas grammatiskt, t ex en informationssökande funktion är kodad i frågestrukturen. Därför kan man tänka att såväl talat som skrivet språk ingår i begreppet *text*. En annan möjlighet är att skilja mellan talat och skrivet språk och tala om *talad diskurs* och *skriven text*. (Norrby 1996: 21–26). I min undersökning är det rimligt att inkludera både talat och skrivet språk i diskursbegreppet eftersom en roman kan innehålla båda även om talat språk alltid är förmedlat i skriven form.

Diskurs kan delas i direkt och indirekt. Enligt Londen (1989: 129) utgår beskrivningar och jämförelser mellan diskursformerna från att direkt diskurs är ”en exakt återgivning av ett yttrande”, vilket innebär att yttrandet citeras ordagrant. Indirekt diskurs kan beskrivas som ”den rapporterade delen” där innehållet i direkt diskurs återges i ”skärskilda bisatser” (Ibid. 98). Man talar också om fri direkt diskurs och inbäddad direkt diskurs. Den förra skiljer sig från direkt diskurs till följd av att de yttre kännetecken (anföringstecken och anföringsuttryck) som signalerar direkt tal saknas. Om den senare talar man när romanpersonerna citerar en annan talare med hjälp av direkt diskurs i sitt direkt återgivna tal. Med andra ord berättar berättaren för sin publik att den och den personen sade att den och den personen sagt (Ibid. 154, 149). Därtill finns det fri indirekt diskurs som befinner sig mellan indirekt och direkt anföring. Formen används för att återge tal och tankar, perceptioner om världen samt personens subjektiva sinnesförmimmelser (Ibid. 103, 105). Den femte metoden heter berättande referat som är en form av rapportering. Denna metod används när berättaren konstaterar att en (eller flera) tal- eller tankeakter har ägt rum (Ibid. 95). Liljestrand (1983: 131) påpekar att i berättande referat ingår det ursprungliga yttrandet i huvudsatsen, inte i bisatsen som i indirekt diskurs. De fem diskursformer som presenterats kan ordnas i en skala från den mest indirekta till den mest direkta diskursformen: 1) berättande referat, 2) indirekt diskurs, 3) fri indirekt diskurs, 4) direkt diskurs och 5) fri direkt diskurs (Ibid. 94, se också Rimmon-Kenan 1983: 109). Inbäddad direkt diskurs ingår i direkt diskurs enligt Londen (1989: 149).

4.4 Översättningsmimesis

Av största intresse i min undersökning är tekniker för översättningsmimesis som tillhör direkt diskurs. Mimesis betyder ”gestaltning av verkligheten med uppgift att skapa sinnligt konkreta föreställningar hos mottagaren (Nationalencyklopedins ordbok 1996: 380). Enligt Londen (1989: 142) uppstår det problem vid användningen av direkt diskurs om diskursen är på ett annat språk än bokens språk. Då gäller det att återge diskursen så trovärdigt som möjligt och att samtidigt ändå hålla språket homogent och förståeligt. En situation som den här uppstår i den finlandssvenska skönlitteraturen när

författaren står framför valet mellan finska och svenska. Ska man tillåta inskott på finska eller använda enbart svenska är en fråga som författaren ställs inför.

Sternberg (1981: 223–225) presenterar tre sätt att lösa problemet med diskurs på olika språk. För det första talar Sternberg om *referential restriction*. Som exempel använder han Jane Austens verk där den värld författaren beskriver består av en enhetlig språkgemenskap vars språkvanor överensstämmer med publikens. Detta betyder att all språklig variation har uteslutits. För det andra kan diskursen ges kommunikativ autonomi vilket betyder att man använder direkta citat. Man tar språklig variation som en självklarhet och letar ibland till och med avsiktligt efter dem. Detta kallas för *vehicular matching*. För det tredje nämner Sternberg *homogenizing convention*. I detta fall homogeniseras det språkliga mediet genom att man inte visar några spår av språklig variation även om detta faktiskt förekommer i den värld som beskrivs. Sternberg konstaterar att alla dessa strategier lyckas eliminera svårigheter i anförandet av diskurs på olika språk. Emellertid är dessa strategier väldigt strikta och därför antingen kräver de eller offrar alltför mycket.

the very extremity that renders these relationships such clear-cut theoretical categories very frequently also disqualifies them for serving as viable artistic strategies. Each of the three either demands or sacrifices too much.
(Sternberg 1981: 225).

På grund av detta har det i litteraturen utvecklats fyra tekniker för översättningsmimesis (Sternberg 1981: 225–232). Teknikerna är följande:

a) *Explicit attribuering*² (explicit attribution) innebär en kommentar om replikens språk. Repliken har uttalats på ett främmande språk men varje spår av språket saknas i den diskurs som återges i romanen.

Då kommer en äldre karl fram till kaptenen. En vakt.
Han bär *koivistomössa* med neddragna öronlappar. [...] Han haltar.
Hälsar skyggt. Undrar om kaptenen talar finska. Kaptenen nickar.
(Sund 1991: 238)

² De svenska översättningarna av de fyra teknikerna är tagna ur Londen (1989: 144).

b) *Begreppsmässig återspeglning* (conceptual reflection) ligger på gränsen mellan språk och verklighet som Sternberg uttrycker det. Med andra ord är tekniken ett medel för återspeglning av det främmande språkets sociokulturella normer och semantiska kategoriseringar. Drag som uppfattas som typiska för en viss kultur blir genomskinliga genom samtalsämnen, attityder, tilltalsskick, gemensamma intressen, allusioner och paralingvistiska drag som gester.

– Well, well du är allt nyfiken du, Ness. Du vill bra gärna veta varför jag gör det jag gör, eller hur? [...] Jonathan talade *en mycket vårdad engelska med brittisk accent* – han påstod sig en gång ha studerat i *Oxford*. (Observera att exemplet också kan räknas till explicit attribuering.)
(Sund 1991: 54)

c) *Formell transponering* (verbal transposition) innebär stilisering av den främmande diskursen i den meningen att diskursen inte citeras direkt utan drag avvikande från primärspråket tilläggs. Detta betyder att det främmande språket signaleras till exempel genom ogrammatikaliska satser, felstavning eller ordagrann översättning av idiom. Blandningen av koderna är helt avsiktlig och bör inte förväxlas med interferens hos den fiktiva talaren.

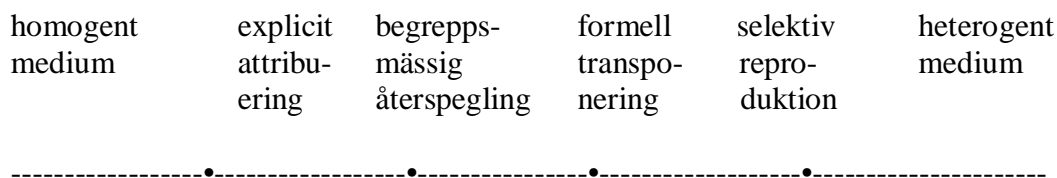
– *Selah! Selassie I lever! Välkomna mina bröder. Jag-och-jag* är glad över att se er här. Hur mår du lille broder?
(Pedersen 1999: 338)³

d) *Selektiv reproduktion* (selective reproduction) betyder ursprunglig återgivning av vissa yttranden på det främmande språket. Yttrandet eller en del av det återges i den form som den fiktiva talaren skulle ha sagt det. Sternberg nämner Leo Tolstojs *Krig och fred* som ett klassiskt exempel på tekniken. I selektiv reproduktion ingår *mimetisk cliché*, en markör för manierism, vilket innebär att en romanperson eller en grupp i romanen relativt ofta upprepar vissa främmande element som fraser eller interjektioner av typen *damn* or *donnerwetter*. Detta leder till att selektiv reproduktion inte nödvändigtvis förutsätter en tvåspråkig kompetens hos läsaren. Det är mera fråga om litterära och kulturella variabler.

³ Pedersen har hämtat exemplet ur Marianne Backléns *Donovan från Jamaica*.

- *Well*, jag tycker inte att det precis ser ut som om vi höll på att förlora den här *striken*, sade Ed Ness.
- *Dummkopf!* Ni är *dummköpfe* allesammans. Den här *striken* är förlorad! Förlorad! Förlorad! Men ni har inte begripit den saken ännu! fräste Gottlieb.[...] (Sund 1991: 70)

Vi får följande schema som visar hur översättningsteknikerna placerar sig i förhållande till homogent eller heterogent medium. Sternberg (1981: 233) påpekar att skalan är gjord utgående från den formella sidan och den berättar ingenting om teknikernas effekt eller funktion i en enskild text. Schemat är lånat ur Londen (1989: 145).

Här kan man se att explicit attribuering ligger närmast ett homogent medium medan selektiv reproduktion leder till ett mera heterogent medium med tydliga inslag på främmande språk. Sternbergs tekniker är av nytta i analysen av mitt material eftersom syftet är att undersöka vilka strategier författaren använder i återgivningen av språkmöte. Jag kommer att använda olika översättningstekniker som stöd i analyseringen av språkmöten. Språkmöten kategoriseras enligt dessa tekniker när det är möjligt.

4.5 Avvikelser på olika språkliga nivåer

När författaren återger en diskurs på främmande språk kan han använda vissa språkliga drag för att markera detta. Beroende t ex på om romanpersonen talar främmande språk med brytning, om repliken är på svenska eller främmande språk varierar markeringsättet. Med dessa språkliga drag menas avvikelser på olika språkliga nivåer. Pedersen (2002: 208 – 213), som har undersökt en rysk romanpersons brutna svenska i

en finlandssvensk barnbok *Marielle och Madame* (1984) av Marita Lindquist, nämner följande fyra nivåer. Exempelen är ur *Colorado Avenue* och kursiveringarna är mina.

- a) Avvikelse på *fonologisk-ortografisk nivå* betyder avvikelser i stavningen för att markera ett avvikande uttal. Till exempel kan en vokal eller stavelse falla bort i ordslutet (inte > int) eller pronomen stavas uttalsenligt (de > di, någon > nåin). I Pedersens material förekommer inga avvikelser på denna nivå.

– Nå, *int* var Viktor fast *int*! Jag tar hem tavara, lägger *döm* på ett *ställ* och så får *di* som köper fara efter *sjölv*. (266)

- b) Avvikelse på *lexikal nivå* vilket innebär att den fiktiva talaren har svårigheter med att hitta rätta ord. I den här kategorin ingår felsägningar samt användningen av främmande ord. Pedersen har påträffat felaktiga prepositioner och främmande ord som ges en förklaring eller översättning senare i texten. Jag infogar dialekt i lexikaliska avvikelser eftersom dialekt ofta karakteriseras genom avvikande ordförråd och sådana avvikelser märks också lättast.

(i) Och på måndagen utkämpade han imaginära slagsmål med *grizzlys* och revolverdueller med *sheriffer* och *desperados* och var indian som smög på pigan [...] (92)

(ii) –... *kom på kaffe på ettmiddain om morron, nå, nog passar he funu...*

– ... Hallå, ja...

– ... Norrmén har ju undersökt, men *int väit* han *rektit kva* som felas *han*, *nåinting* är det *funu*, han har ju magra så grymt... (282-283)

- c) Avvikelse på *morfologisk nivå* innebär avvikelser som substantiv utan artikel, förenklingar av verbböjningen och avvikande verbformer. Pedersen noterar att användningen av infinitivformer och andra verbformer än presens är sällsynta i hennes material

– Men om man *åkar* fast... säger Otto. (266)

– Nu *gåtar* du laga av dit hambäl. (130)

d) Avvikelser på *syntaktisk nivå* består av satsgrammatiska fel som felaktig ordföljd och bortfall av det finita verbet. Meningarna kan dessutom vara väldigt korta, icke satsformade meningar eller enkla huvudsatser med få bisatser. Ytterligare nämner Pedersen en regel som platshållartvång i svenskan som är speciellt knepig för andraspråksinlärare. Hennes material visar också att kopulaverb kan vålla problem vilket artikelns namn *Soffa för mjuk, icke sover bra* är ett bevis på. En annan sak värd att notera är användningen av huvudsatser med påstående form som frågor där endast frågetecknet markerar att det är en frågesats.

Erik var gärna som ledar för pojkarna han, precis som *fadrin hans* var den ledande kraften här i kommunen. (170)

Vid analysen av materialet undersöker jag först om stickproven innehåller avvikelser på språkliga nivåer. Om det förekommer avvikelser försöker jag kategorisera de med hjälp av denna beskrivning.

5 UNDERSÖKNINGSRESULTAT

Detta kapitel innehåller analysen av stickproven. För varje stickprov presenteras det stycke där språkmöte förekommer. Analysen baserar sig på de översättningsmodeller som tidigare presenterats i kapitel 4. Analysdelen följs av en sammanfattning. I sammanfattningen diskuteras stickproven ur språkets synvinkel. Stickproven delas i grupper enligt inslagets språk dvs. engelska, tyska och finska samt finlandssvensk dialekt. En jämförelse mellan språken förekommer i slutet av kapitlet.

5.1 Analys av stickproven ur *Colorado Avenue*

I detta kapitel analyseras stickproven ur *Colorado Avenue* i tur och ordning. Stickproven har numrerats med löpande nummer från 1 till 20. För att göra det lättare att observera de analyserade uttrycken i citaten har jag kursiverat dem. Sidonumret anges inom parentes utan författarens namn eller utgivningsår eftersom de är självklara i det här fallet.

Stickprov 1.

- *Well, well* du är allt nyfiken du, Ness. Du vill bra gärna veta varför jag gör det jag gör, eller hur? [...] Jonathan talade *en mycket vårdad engelska med brittisk accent* – han påstod sig en gång ha studerat i *Oxford*.
- *Yeah*, nog har jag funderat på det, medgav *Ed Ness*. (54)

Ed Ness är mannen som blev Hannas make. Han var född i Blaxnäs by i Siklax och var således från samma by som Hanna. När Hanna och Ed möttes var han med i den syndikalistiska gruvarbetarefackföreningen Western Federation of Miners och arbetade där som organisatör och agitator. Före det hade han hunnit vara med i mångt och mycket. Bland annat hade han jobbat på en cirkus. Diskussionen ovan mellan Ed och Jonathan, som var känd för sitt dödshopp, äger rum på cirkusen.

För det första bör man lägga märke till namnen. Det är logiskt att Jonathan som kommer från England har ett engelskt namn. Däremot är Ed Ness ett ”översatt” namn eftersom mannen på riktigt heter August Edvard Näs. Förnamnet Ed är en förkortning av Edvard medan efternamnet Ness liknar den svenska motsvarigheten på ljudnivån. Orsaken bakom namnbytet förklaras inte i romanen. För det andra framgår samtalspråket av inledningsreplikerna *well, well* och *yeah*. Den här tekniken har noterats av Andersson (1989: 183) som påpekar att det är vanligt att återge i synnerhet engelsmännens tilltalsord och samtalsstrukturerande ord på engelska. Ytterligare bör avseende fästas vid kommentarer om Jonathans sätt att tala och hans utbildning. Att man talar ”en mycket vårdad engelska med brittisk accent” är ett definitivt bevis på att det talas

engelska. Emellertid tyder ingenting på att Ed skulle tala på något sätt bristfällig engelska; det finns inga avvikelser på någon språklig nivå.

Med hjälp av dessa språkliga val framhäver författaren högkulturens egenskaper: en vårdad accent och Oxford hör ihop. Förmodligen är det på samma gång ett ställningstagande till Eds och andras talesätt även om detta inte kommenteras. Jonathan talar annorlunda än de andra vilket ger en sofistikerad bild av honom. Men kontrasten står emellan sofistikerad och magi: en möjligtvis högutbildad människa som dödshoppare i en cirkus är kontroversiellt.

Med tanke på Sternbergs tekniker skulle man kunna tala både om selektiv reproduktion i den meningen att vissa yttranden återges på det främmande språket, om explicit attribuering när man kommenterar samtalspråket och om begreppsmässig återspeglning eftersom man hänvisar till den dåtida cirkusvärlden och till den brittiska kulturen.

Stickprov 2.

Detta stickprov innehåller hänvisningar till Amerika genom namnen *Colorado Avenue* och *Telluride* (73). Den gata där Hanna bodde hette *Colorado Avenue* och själva staden hette *Telluride*. I själva verket var Telluride i Colorado en av de städer dit finlandssvenskar sökte sig (Ivars 1978: 57). Dessa inslag finns där för att både markera platsen för händelserna och omgivningens språk.

Språkmöte av annat slag finns också:

(i) Atmosfären i hela *boardinghuset* förändrades;[...] (73)

(ii) Sin uthållighet hämtade den ur *skärgårdsgröbban* Hannas ärvda envishet. (73)

Ivars (1978: 76), som har studerat närpesdialekten i Amerika, konstaterar att mötet med engelskan har lett till anpassning i form av engelska lånord samt kopiering av engelska språkmönster. De finlandssvenskar som hon intervjuat var medvetna om engelskans påverkan och påpekade att de blandar språk relativt mycket. Enligt Ivars (1978: 77–78)

kan man se två huvudtyper av anpassning, överföring och kopiering. När engelska ord och fraser lånas in i närpesdialekten talar man om överföring. Det är vanligt att lånen böjs och uttalas enligt dialektens system som t ex *breakfast* > *brekkfest* (*frukost*). Kopiering innebär att ”ord i närpesdialekten under inflytande av engelskt mönster får ny eller utvidgad betydelse eller uppträder i nya uttryck och fraser” (Ibid. 78), till exempel *stop* får betydelsen ’stanna kvar’ och *see* betyder ’besöka, hälsa på’. Partiell kopiering innebär att den ena sammansättningsleden substitueras med ett svenskt ord. Som exempel ges *boardinghouse* som blir *boardinghus*. Således är det fråga om partiell kopiering i (i): *boarding* kommer från det engelska ordet *boardinghouse*, vars svenska motsvarighet är *pensionat* eller *inackorderingshem*. Den andra leden har översatts till svenska, *house* > *hus*. Avvikelsen sker på lexikalisk nivå eftersom det svenska ordet inte används.

I (ii) förekommer det dialekt. Enligt Svenskt dialektlexikon (1962: 211) är *gröbban* synonym till *piga* eller *flicka*, dvs. avvikelsen sker på lexikalisk nivå. I Ordbok över Finlands svenska folkmål (1992: 395) anges definitionerna ”ung giftasvuxen kvinna” och ”flicka i tonåren”. Användningen av dialekt för tankarna till Finland och Hannas hemort Siklax. På samma gång karakteriseras Hanna med hjälp av dialekt. Man får en bild av Hanna som en viljestark kvinna från skärgården. Därtill avslöjar berättaren sitt sätt att tala: också han talar dialekt. Både (i) och (ii) är exempel på selektiv reproduktion.

Anmärkningsvärt är att det är berättaren som talar här om Hannas kärleksaffärer. Berättaren är släkt med Hanna och Ed som är hans morfars far. Eftersom berättaren är många generationer yngre än Hanna och Ed, och inte har bott i Amerika, är det iögonfallande att han börjar använda konstruktioner som markerar Hannas och Eds sätt att tala. En förklaring till förekomsten av engelska inslag finns hos Nikula (1978:82) som i artikeln *Amerikanska lånord i närpesdialekten* konstaterar att emigrationen till Amerika hade inflytelse på dialekten också hemma i Finland. Hon påpekar att ”förekomst[en] av engelska lånord kan främst ses som ett resultat av emigrationen och kontakten med hemvändande emigranter och semesterfirare”. Orsaken till inlåningen är många: andra levnadsförhållanden, vanor och växt- och djurvärlden

uppvisade nya fenomen som emigranten lärde känna endast på engelska eftersom den svenska motsvarigheten fattades (Nikula 1978: 82). Därtill spelade gradskillnader mellan svenska och engelska en roll vid inlåningen. Beroende på uttryckets expressivitet och nyansering valdes antingen det svenska eller det engelska uttrycket. Nikula (1978: 83) påpekar också att ordens konnotationer är en faktor som man inte får bortse från, hon ger ett exempel på *carpenter* och *timmerman* där den engelska synonymen väcker mera respekt än den svenska motsvarigheten. Dock försvann i dialekten många lånord efterhand eftersom motsvarande fenomen som man hade sett i Amerika inte fanns i Finland. Trots det har gott om lånord upptagits i dialekten. Dessa ord har fått sin plats i dialekten genom flitig användning eller genom att fenomenet (det betecknade) nådde Finland samtidigt som begreppet (beteckning) (Nikula 1978: 83). Vidare kan lånorden delas i två grupper: ord som används om amerikanska förhållanden och ord som inte har någon syftning på amerikanska fenomen (Nikula 1978: 89). Följande ord används utan syftning på amerikanska fenomen: *cake* 'kaka', *clean* 'städa', *store* 'affär', *business* 'arbete' och *face* 'ansikte'. Dessa ord har blivit en del av språket och används vid sidan av dialektala motsvarigheter utan att skapa missförstånd. De ord som används om amerikanska förhållanden har ofta en vag betydelse, dvs. uppfattningen om ordets betydelse varierar bland de dialektalande. Som exempel kan nämnas ord som *apartment* 'våning', *meatboll* 'köttbulle', *mix* 'blanda', *saloon-keeper* 'krogvärd' och *boarder* 'inackordering'. (Nikula 1978: 89–96.)

Enligt Nikula (1978: 87) sker inlåningen av engelska ord inte alltid problemfritt. I många fall har lånorden en begränsad användning i dialekten i jämförelse med det ursprungliga språket. Lånorden är vanliga i stående uttryck och de förekommer sällan utanför dessa konstruktioner. Också ofullständig böjning begränsar användningen. (Ibid. 87.) Det är fallet med *boardinghus* eftersom ordet används för att hänvisa till amerikanska förhållanden.

Stickprov 3.

Jag kommer nu att dela stickprovet i 3 följande delar:

- (i) miljöbeskrivning
- (ii) dialog
- (iii) personbeskrivning

Den amerikanska miljön beskrivs i texten på följande sätt:

Och på måndagen utkämpade han imaginära slagsmål med *grizzlys* och *revolverdueller* med *sheriffer* och *desperados* och var *indian* som smög på pigan [...] (92)

Det är i exemplet Otto, Hannas son, som leker en lek. Han har hört karlar berätta historier om deras upplevelser i Amerika och leker nu lekar som baserar sig på historierna. I leken är han i slagsmål med *grizzlys*. *Grizzly* är det engelska ordet för gråbjörn. Otto leker också med *sheriffer* och *desperados*. Ordet *desperado* är en benämning på en person som gör illegala och våldsamma saker utan att tänka på riskerna (Collins 2006: 382). Både *grizzly* och *desperado* är främmande ord som har bevarat sin ursprungliga stavning och hör till gruppen ”citatord” (Hultman 2003: 64). Hultman påpekar att ord som slutar på annan obetonad vokal än -e, t ex *baby*, *desperado* och *trio*, är svåra att böja enligt svenskans böjningsmönster. Då används i stället morfemet -s för att bilda pluralisformer (Hultman 2003: 64). Således är orden böjda enligt svenskans regler. På grund av detta kan man konstatera att avvikelserna finns bara på lexikalisk nivå och att tekniken som används är selektiv reproduktion.

Till sist leker Otto *indian*. Det är påfallande hur mycket Ottos lekar påminner en om filmer om Vilda västern. Alla ingredienser till en western finns: man har indianer, vilda djur och revolverdueller med *sheriffer* och bannlysta *desperados*. Den bild som nutidens läsare får är precis likadan som den bild som filmer har producerat. Med andra ord är beskrivningen stereotyp. Enligt Sternbergs modell är det då fråga om begreppsmässig återspeglning.

Stickprovet innehåller också en dialog:

Till Ed Ness sade hon [Hanna] ilsket:

– Du får *int* låta pojken *lydes* till allt *pratase*, han blir ju allt *bortkollra*, och så lär ni han svär!

Men Ed Ness skrattade åt henne.

– Pojken *gåtar* hör vad karlarna pratar, om han ska bli till karl själv. (92)

Dialogen är återgiven på den fiktiva siklaxdialekt som både Hanna och Ed talar. Ordagrann citering av dialogen är ett sätt att berätta vilket språk Hannas familj talar sinsemellan. Det är svensk dialekt som de talar oavsett omständigheterna. Man kan konstatera att dialekt här markerar gruppsamhörighet. Även om de befinner sig i ett engelskspråkigt land och de båda kan språket vill de prata svenska med varandra eftersom de båda har svenska som modersmål. Ivars (1978: 64) konstaterar att i hennes undersökning hade nästan alla finlandssvenska emigranter funnit sin make eller maka bland finlandssvenskar, och därför hade dialekten förblivit hemmaspråk också i Amerika. Dialekten talades bland ”eget folk” och man hade även lärt sina barn dialekt (Ivars 1978: 64). Hon noterar också att ämnet för samtalet var avgörande vid valet av språkformen: diskussioner om ”gamla landet” fördes på dialekt medan man om sin nutida situation talade ett utjämnat språk, dvs. svenska utan dialektala drag (Ibid. 65). En annan observation var att den första generationens emigranter talade mera dialektfärgad högsvenska än de yngre generationerna på grund av lite skolgång i Finland (Ibid. 66). Edwards (1976: 105) påpekar att språket används för att bibehålla nära förhållanden och för att förstärka, inte ifrågasätta, situationen.

Enligt min bedömning kan dialog på dialekt inte inkluderas i någon av Sternbergs tekniker. Det är omöjligt att kategorisera dialekt som ett främmande språk eftersom det är ett sätt att tala sitt modersmål. Naturligtvis kan man konstatera att det är ett stilistiskt knep från författarens sida för att göra dialogen så trovärdig som möjligt. På grund av resonemanget tar jag dialekt som en egen typ vid sidan av Sternbergs tekniker.

Att det är fråga om dialekt framgår av språkliga avvikelser: talspråkliga former av t ex verb förekommer. Avvikelserna sker på lexikalisk nivå när man använder ord som inte tillhör standardspråket (*gåtar* ’måste’) och på fonologisk-ortografisk nivå när orden

stavas på ett avvikande sätt (*int*). Verbet *gåta* är ett typiskt österbottniskt ord som förekommer bara i området Övermark-Sideby (Ivars 1988: 131). Formen *int* av adverbet *inte* är ett exempel på apokope där en vokal eller en stavelse faller bort i slutet av ordet, vilket enligt Ivars (1978: 74) är ett språkdrag som inte jämnas ut trots engelskans och rikssvenskans inflytande. Participformen *pratase* avviker på morfologisk nivå på grund av avvikande böjning. Om presens particip används som substantiv för att uttrycka abstrakta begrepp som *läsande*, och *pratande* används avledningar på *-as* som t ex *huggase* 'huggande' i stället för adverbiella avledningar på *-andes* eller *-anst* (Ivars 1988: 121). Verbet *lydes* 'lyssna' avviker också på morfologisk nivå. I närpesdialekten hör *lydes* till deponensverb, verb som uppträder bara i s-former (Ivars 1988: 137).

Det tredje exemplet består av en personbeskrivning. På sidan 93 presenteras pigan Mari:

Även Hanna och pigan – hon hette *Mari* och var hemma i *Sidjärv* – arbetade hela dagarna och hade sällan tid att bry sig om honom. (93)

Inslaget är ett exempel på hur mycket man kan berätta om personer genom namn. Endast förnamnet kan ofta ge läsaren information om personens nationalitet osv. Det går av namnet att bedöma att hon möjligtvis är finsk eftersom namnet finns på finska Befolkningsregistercentralens namnlista (Internetkälla 1). Orten där Mari hör hemma är fiktiv⁴. Man kan inte säga om orten är svensk- eller finskspråkig eftersom också alla ortnamn i romanen ges på svenska (se stickprov 11). Det förblir en hemlighet om Mari talade finska eller svenska med Otto och Hanna.

I stickprovet förekommer också ordet *boardinghus* som redan har diskuterats i samband med stickprov 2. Antagligen används ordet systematiskt i romanen om förhållandena i Amerika.

⁴ Sidjärv finns inte listat i *Svenska ortnamn i Finland*.

Stickprov 4.

Det här stickprovet handlar om återgivningen av filmen *Agitatorn* som berättar om gruvarbetare i Colorado. Sidan 111 börjar med en textruta som visas i början av filmen:

I rollerna: **Viola Dana, Robert Walker**
Vid kameran: **J Arnold**
Regi: **John Collins**
Officin: **EDISON**

Anmärkningsvärt i texten är att man har översatt den delvis till svenska. Efter det kommer följande text:

DELSTATEN COLORADO TILLHÖRDE VID SEKELSKIFTET EJ
AMERIKAS FÖRENTA STATER UTAN I PRAKTIKEN *THE*
COLORADO FUEL AND IRON COMPANY, VICTOR COMPANY
SAMT DERAS DOTTERBOLAG, VILKA EXPLOATERADE
KLIPPIGA BERGENS NATURRIKEDOMAR GENOM
SYSTEMATSK UTSVETTNING AVARBETARNA! (111)

Här använder man samma teknik: förutom egennamn, som inte kan översättas, är allt återgivet på svenska. Författaren har valt att homogenisera mediet och översätta allt till svenska. Man kan inte tala om explicit attribuering eftersom det inte förklaras att den ursprungliga texten är på engelska. Trots det får man anta att den ursprungliga texten är på engelska eftersom personnamnen är engelska och bolaget har ett engelskt namn.

Efter en scen kommer texten:

MÄN FRÄN VÄRLDENS ALLA HÖRN
ARBETA I COLORADOS GRUVOR.
DE *ARBETA* MELLAN TIO OCH TOLV TIMMAR.
GRUVORNA *KRÄVA* DERAS LIV OCH HÄLSA. (111)

Det är alltså fråga om en film som ställer upp för arbetarrörelsen och åttatimmarsarbetsdag. Genom filmens händelser återspeglas historiska förändringar i det amerikanska samhället. Således handlar det om begreppsmässig återspeglning. Ett lingvistiskt drag som behöver vidare granskning är verbformerna *arbeta* och *kräva*. I äldre svenska användes pluralformer av verben (Hultman 2003: 166). Med hjälp av det här morfologiska knepet sammanbinder författaren språket och tiden. Hultman (2003: 166) konstaterar att dessa verbformer har varit döda i talspråket redan ett århundrade tillbaka och de har inte används i skriftspråket sedan andra världskriget. Texten är alltså återgiven på den svenska som skrevs och talades år 1903. Samma fenomen förekommer i slutet av stickprovet där det igen finns text med stora bokstäver. Författarens val att homogenisera mediet i hela stickprovet beror troligen på att inslag på engelska inte skulle ha någon betydelse i det här sammanhanget. Det viktigaste är filmens budskap, inte själva språkmötet. Därför ser jag ingen problematik i homogeniseringen i det här fallet.

Det finns också en annan iögonenfallande dimension i texten, dvs. det visuella. Textrutan som syns på filmduken är exakt återgiven på papper. Man kan föreställa sig att pappersversionen i romanen är precis likadan som filmversionen. Därtill är några delar av texten skrivna med stora bokstäver. Dessa bitar markerar antagligen skrivet språk, dvs. mellan de egentliga scenerna har text visats.

Stickprov 5.

Det här stickprovet innehåller en dialog mellan Hanna och Ed. Den äger rum på båten när Hanna reser tillbaka till Finland. Ed är död men hon talar med Eds ande ute på båtens däck:

– Nu *gåtar* du laga dig av, ditt *hambäl*. Du är *int* min karl mer, det är du *int*, för han är död och borta. Och han som är död är död och därmed jämt. Jag har älskat dig, och *nåin* annan karl kommer *int* mig nära i detta livet, och kanske kommer vi i lag i *himelin* en dag, det vet ingen, men före det *gåtar* du *lämn* mig ifred, det ska du. *Di* levande kämpar för *di* levande. Jag kan *int nåinting* för en som har dött, det kan jag *int*. (130)

Denna replik handlar om Hannas kamp för livet. Hon förstår att hon inte kan ge upp utan hon måste leva sitt liv och ta hand om barnen. Hannas replik är på dialekt vilket tydligen karakteriserar Hanna. Att tala dialekt är en del av Hannas identitet. Det är också logiskt att använda dialekt eftersom Hanna och Ed redan tidigare i stickprov 2 talar dialekt med varandra. Dialekt verkar vara det språk som talas med nära och kära.

De dialektala dragen avviker från standarden på fonologisk-ortografisk (*int, di, lämn, nåin, nåinting*), lexikalisk (*hambäl, gåtar*) och morfologisk nivå (*himelin*).

Stickprov 6.

Även om det inte förekommer direkta inslag på främmande språk i det här stickprovet tar jag det under granskning eftersom det innehåller indirekta hänvisningar till språket. Språkmötet mellan engelskan och svenskan resulterar i tystnad.

Efter den dagen vägrade Otto tala [...] Han tycktes förstå allt som sades åt honom; när han själv ville något pekade han eller gestikulerade tills omgivningen begrep vad han menade. Det dröjde inte länge förrän han hade utbildat ett primitivt men användbart teckenspråk. (150)

När Hanna anlände till Finland med sina barn Otto och Ida kände Otto sig besviken. Landskapet såg grått och dystert ut och han kunde inte förstå vad människor sade till honom även om språket var bekant. Han skulle ha velat resa tillbaka till Amerika eftersom han inte kände sig hemma i Finland och Siklax. En dag ser han en ångare på havet och inser att nu kan han åka hem. Men Ottos försök att komma till ångaren misslyckas och han är nära att drunkna. Otto har hemlängtan men framför allt saknar han pappan. Då bestämmer han sig för att vägra tala eftersom han inte ser någon annan lösning i situationen.

Ottos språkutveckling är ett intressant element i romanen. Eftersom han tillbringade de första åren av sitt liv i Amerika lärde han sig också engelska. Tidigare i romanen finns det gott om exempel på Ottos språkutveckling:

- No! Otto vill stay här. (94)
- Otto ger int a damn about Mor! (94)
- När är han [Ed] back? frågade Otto. (96)

Karakteristiskt för Ottos tal är att han blandar språken. Enligt Saaris sätt att se (1989: 198) innehåller Ottos tal både kodbyte och lån. Det är fråga om lexikaliska avvikelser som förekommer i form av selektiv reproduktion. Man kan säga att Otto är på väg att bli tvåspråkig. Amerikanerna talar förstås engelska med honom medan fadern och modern talar svenska. Lanza (1997: 129) konstaterar att det är typiskt för ett tvåspråkigt barn att blanda språk när han inte ännu kan skilja mellan språken. Hon tillägger att föräldrarnas roll och insatser är avgörande för barnets språkutveckling. Enligt henne bör regeln ett språk – en förälder följas i tvåspråkiga familjer. Ottos situation avviker från detta i den meningen att båda hans föräldrar är svenskspråkiga. Dock kan man påstå att situationen liknar den som Lanza beskriver: föräldrarna talar ett språk och omgivningen ett annat. Men det finns några ställen där Ed talar engelska med Otto och Otto verkar koppla ihop sin pappa med det engelska språket. Ett exempel på detta finns på sidan 145 där Otto hör Eds engelsktalande röst när han försöker ta sig till ångaren. Däremot pratar Hanna hela tiden svenska med Otto oavsett vilket språk Otto talar. Man kan dra slutsatsen att Otto har svårigheter att skilja mellan språken och att han kopplar ihop pappan med engelskan och med allt han saknar.

Att Otto blandar språk är inte att undra på speciellt med tanke på den språkliga input som han fått. Svenskan var definitivt ett minoritetsspråk i Ottos värld innan han kom till Finland. Då helt plötsligt hör han ingen tala engelska utan alla talar svenska. Detta måste kännas förvirrande. Senare när Otto börjar känna sig hemmastadd öppnar han plötsligt munnen och börjar tala: ”Mamm! Vet ni, Erik är åter från stan om lördain!” (173). Och han talar ”ren och oförfalskad Siklaxdialekt” (173). Sedan dess berättas det ingenting om Ottos språkliga svårigheter. Inte heller förekommer det blandspråk eller engelska från Ottos sida.

Stickprov 7.

Eftersom det inte förekommer språkmöte på sidan 168 tas stickprovet på det närmaste följande sida som innehåller ett språkmöte. Stickprovet tas på sidan 170.

Stickprovet handlar om Erik och Otto. Berättaren försöker få karlarna i butiken att berätta hur det kom sig att Otto och Erik blev vänner.

- Nå, nog var det *funu* så, att pojkarna var *kamratar* nog...[...]
- Ja nå, säger *Gumeskalasalfred* slutligen, *Kommunalarins-Erik* hittade på att ta sig an *Dollar-Hannasas pojk*, varför är nu *int* så gott att förstå...Vi trodd ju att *Dollar-Hannasas-Otto* var idiot då han *int vela prat nåinting*, men *int verka* den saken bekymra Erik, *int*. Han tog som Otto i försvar, då *di* andra ungarna *sku pärr* och *ret* honom. Han sa till åt dem, *och lämna di int* Otto ifred då så gav han den som *int lydd* en *sittopp*. Erik var gärna som *ledar* för pojkarna han, precis som *fadrin hans* var den ledande kraften här i kommunen. Så Otto *börja håll* sig till Erik, det gjorde han. Och *di* var ju mycket *ilag*... (170)

Replikerna innehåller flera exempel på dialekt. Några dialektala ord som inte är lätta att förstå ska översättas här. Översättningen ges inom enkla citationstecken. *Funu* 'väl', och *pärre* 'reta'. *Sittopp* är en vardaglig motsvarighet för "örfil" (SAOL). De här orden avviker alltså från standarden på lexikalisk nivå. Det förekommer avvikande stavning (*nåinting*, *lämna* osv.) och böjning av substantiv (*kamratar*) och verb (*vela*, *verka*) dvs. avvikelserna förekommer på fonologisk-ortografisk nivå och på morfologisk nivå. Ytterligare förekommer avvikande ordföljd i genitiv (syntaktisk avvikelse), *hans fader* > *fadrin hans*. Nikula (1988: 37) konstaterar att i närpesdialekten kan pronomenet i genitiv placeras före eller efter sitt huvudord. Avgörande för placeringen av pronomenet är vad man vill betona: om pronomenet är betonat kommer det först och om pronomenet är obetonat följer det huvudordet (Ibid 37). I stickprovet är pronomenet obetonat eftersom det följer efter sitt huvudord. Om huvudordet kommer före det possessiva pronomenet, som i *fadrin hans*, står det i bestämd form (*fadr-in*) (Ibid. 23, 37). Enligt Nikula (1988: 37) är omvänd genitiv ett gammalt drag i dialekten som numera inte förekommer i högspråk och används mindre och mindre också i dialekten. Observera att

apokope kan förekomma, förutom vid adverbial (int) (jfr. stickprov 3), också vid preteritiformer som *lämnade* > *lömna*, infinitiver som *hålla* > *håll* och substantiv *ledare* > *ledar*.

Den andra repliken innehåller inbäddad direkt diskurs, dvs. talaren återger i sitt direkta tal vad en annan person har sagt. Här sker ett annat slags språkmöte mellan Erik och talaren: Gumeskalasalfrid återger på dialekt vad Erik sade till andra barn som försökte reta Otto. Kontrasten består i att Erik sällan talade dialekt vilket framgår t ex av dialogen mellan Erik och Otto på sidan 202 – 205, men nu verkar det som om också Erik talade dialekt. Se stickprov 8 för diskussion om namn.

Att författaren undviker att låta Erik tala dialekt kan bero på att Erik hörde till ett högre samhällsskick. Han var den som skulle utbildas till något stort. Han gick i läroverk i Vasa och var till råga på allt bondehövding Johannes Smeds son. Med andra ord markerar författaren skillnader mellan olika sociala klasser med hjälp av dialekt.

Stickprov 8.

Hannas mor hade gåvan att kunna bota krämpor och besvär. Hon hade också varit med vid otaliga förlossningar och folk hade börjat konsultera henne. Då anländer den utbildade barnmorskan Rakel Thodén till Siklax för att sätta stopp för all sådan verksamhet. Sedan blir det dags för Trångaselisas-Anna att föda. Till hjälp går Hannas mor även om Thodén hade förbjudit henne att vidare vara med vid förlossningar. Thodén kommer till platsen och försöker få Hannas mor ut ur kammaren:

– Ut! Ut härifrån på ögonblicket, snuskärring! dånade achuschörskan med *sin myndigaste stämman* och knuffade undan Hannas mor.

– Då du har *skiti gar jag!* skrek Hannas mor tillbaka. Du din märr vet *int nåinting* om vad som hör till *barnafödase!* Pissväskon! (187)

För det första fäster man uppmärksamhet på personnamn: Rakel Thodén och doktor Normén, som också nämns i stickprovet, är svenska personnamn. Barnmorskan tilltalas med hela namnet eller som fröken Thodén medan doktorn tilltalas endast med

efternamn. Däremot talas det hela tiden om *Hannas mor*, hennes förnamn nämns inte i hela romanen. Tills sist talas det om Trågaselisas-Anna som bor på Trågas. Det egendomliga i romanen är att byborna namnges enligt en viss teknik: det finns bland andra *Oppstu-Ant*, *Grosjohanerik*, *Gumeskalasalfrid*, *Kommunalarins-Erik*, *Skroppar-Viktor*, *Dåhli-Johan*, *Långgårdas-Elis*. Alla personer identifieras genom att till namnet läggs ett affix som karakteriserar och beskriver personerna på något sätt. Enligt Ivars (1988: 151) används genitivändelsen *-as* i närpesdialekten ”nästan uteslutande hos ord som betecknar levande varelser”. Det är vanligt att egennamn tar ändelsen. Ett speciellt drag är att gårdar och gårdsfolk eller familjer namnges med hjälp av genitivändelsen. Till exempel *familjen Lindström* kallas för *Lindströmas*. (Ibid 151–152.) Personer namnges enligt modellen: gårdsnamn eller släktnamn i genitiv + förnamn, som t ex *Fransas Lina* (Ivars 1988: 152). I mitt material är till exempel *Långgårdas-Elis* nämnd enligt denna modell. *Oppstu-Ant* följer ett gammalt mönster med en s-lös genitivform som fortfarande är vanlig vid personbeteckning (Ivars 1988: 152). Däremot är *Trågaselisas-Anna* ett undantag från modellen i den meningen att man anger både namnet på gården (Trågas) och ett mansnamn (Elis). I princip namnges *Kommunalarins-Erik* och *Dollar-Hannas-Otto* enligt samma modell men i stället för gårdsnamn eller släktnamn anges personens faders eller moders namn. Det här sättet att namnge nämns inte i Ivars artikel.

Kvillerud (1985: 197) påpekar att personnamn kan markera social samhörighet i en grupp som anges genom namnlighet: gemensamma leder, alliteration och samma bildningssätt är vanliga sätt att bilda namn i skönlitterära texter. Ytterligare kan personnamn ange rollförändringar och perspektivförskjutningar (Ibid. 198). Till exempel kallas Otto för *Dollar-Hannas-pojk*, *Otto* eller *Kanisterkungen* beroende på situationen. Benson (1983: 110) konstaterar att sådana här smeknamn/öknamn är vanliga i individens närkrets där också andra faktorer än individens identitet i samhället spelar en roll. Med detta menar han att individens officiella namn inte är den enda faktor som identifierar henne. Han gör en skillnad mellan ”den stora världen” och ”den lilla världen” (Ibid. 110). I den lilla världen förses individen med både smeknamn och ökning beroende på situationen. Båda typer av namn innehåller antingen positiv eller negativ emotionell laddning, men det finns en rad benämningar som är relativt neutrala,

t ex *Per på backen* (Per bor på en backe) (Ibid. 111.) Enligt Benson (1983: 111) är ”den lilla världen” motvillig att kalla personer vid deras officiella namn, och i synnerhet undviker man släktnamn. Han kallar dessa namn för *deuteronym* som kan ges följande definition: ”[v]arje i en viss krets av människor och under en viss tid bruklig, entydig personbenämning, som icke är identisk med vederbörande persons fullständiga namn eller ett eller flera av de däri ingående namnen, benämnes *deuteronym*” (Ibid. 111). Termen förutsätter att ”personen seriöst benämns på ett annat sätt” (Ibid. 111).

Bensons resonemang gäller för mitt material i den utsträckningen att alla andra än tjänstemän nämns enligt den lilla världens principer (*doktor Norrmén* kontra *Dollar-Hanna*). Dessutom är personbenämningen av seriös karaktär, dvs. majoriteten av romanpersonerna presenteras endast med hjälp av deuteronym. Bördstitlar, yrkestitlar och dylika i sin egentliga funktion räknas inte som deuteronym (Ibid. 111). Som jämförelse kan nämnas att Andersson (1983: 18) talar om *binamn* och *binamnselement* i samband med namn som t ex *Kommunalarins-Erik* där *Kommunalarins* är ett binamnselement, dvs. en bestämning till det officiella namnet *Erik*. På basis av föregående resonemang kan konstateras att det är underligt att Hannas mor kallas bara för *Hannas mor* trots att hon agerar i ”den lilla världen”. Dessutom skulle hennes starka och färggranna personlighet vara värd det. Med andra ord står benämningen och teorin i strid med varandra.

För det andra iakttas kvinnornas sätt att tala. Fröken Thodén talar med ”sin myndigaste stämma” medan Hannas mor talar dialekt. Skillnaden mellan sociala klasser och positioner synliggörs genom sättet att tala. Den utbildade barnmorskan talar högspråk medan en vanlig dödlig talar lågspråk. Men det är intressant att märka att de både använder skällsord.

För det tredje analyseras dialektala drag. Ordformer som markerar dialekt avviker från standarden på fonologisk-ortografisk nivå dvs. avvikande uttal markeras med avvikande stavning som t ex *gar* ’går’ eller på morfologisk nivå (*barnafödase*). Det kan konstateras att apokope (bortfall av vokal i slutet av ord) är ett kännetecknande och genomgående drag i dialekt (Nikula 1988: 14, Ivars 1978: 74).

Stickprov 9.

Detta stickprov tas på nytt eftersom sidan i fråga (206) inte innehåller ett språkmöte. Inte heller förekommer det språkmöte inom de följande fem sidorna. Därför tas stickprovet slumpmässigt (se 2.1 Bestämning av stickprov) på sidan 70.

Stickprovet handlar om järnvägarbetarnas strejk mot Pullman Company i USA. Ed Ness är en av de strejkande.

- *Well*, jag tycker inte att det precis ser ut som om vi höll på att förlora den här *striken*, sade Ed Ness.
- *Dummkopf!* Ni är *dummköpfe* allesammans. Den här *striken* är förlorad! Förlorad! Förlorad! Men ni har inte begripit den saken ännu! fräste Gottlieb.[...]
- Hur ska det gå med oss? Vi blir svartlistade. För dig spelar det ingen roll, men för mig är det färdigt. Jag är gammal. Jag hamnar på bar backe [sade Gottlieb].
- Det är inte slut än! sade Ed Ness.
- Slutet kommer snart. Jag känner det i mina ben, sade Gottlieb.
- *Hör ni? sade plötsligt en ung kvinna som stod bredvid dem.*
- Nej, vad då?
- *Konstigt att de håller på att kasta smällare, fjärde juli har ju redan varit, sade kvinnan. (70)*

För det första märker man att det inte förklaras direkt vilket språk som talas i dialogen. En markör för samtalsspråket finns i början av Eds replik som börjar med *well*, den engelska motsvarigheten till *nå* i finlandssvenskan (jfr stickprov 1). Det finns skäl att anta att samtalsspråket är engelska eftersom ingenting annat konstateras i romanen; det framgår inte av Gottliebs repliker vilket språk han talar och kvinnans till svenska översatta repliker innehåller inga avvikelser på någon språklig nivå som kunde hänvisa till ett annat språk/avvikande uttal.

Därtill innehåller Eds första replik ett lånord, *strike* (strejk) som är böjt enligt svenska regler (*strike* > *strike -n*). Det är fråga om överföring av engelska ord till svenskan (se stickprov 2). Lånordet är avvikande på lexikalisk nivå. Det är lite oklart varför det

förekommer lånord. Författaren har ju översatt Eds replik till svenska men ändå velat inkludera ett lånord i repliken. Troligen används också det här lånordet för att signalera till läsaren vilket språk Ed talar i dialogen. Dock kan antas att det också är ett exempel på överföring där det engelska ordet anpassas till svenskan vilket är vanligt i svenska målen i Amerika (Ivars, 1978: 77). Med andra ord markerar inslaget både samtalsspråket och engelskans påverkan på det svenska målet.

Den andra repliken i dialogen hör till Gottlieb som är tysk. Detta framgår både av tyska inslag i repliken och av texten på följande sida, ”tysken sträckte ut armen efter honom” (71). Gottliebs replik är speciell i den meningen att den innehåller ett möte mellan tre språk. Förbannelserna som inte blir översatta återges på tyska men resten av repliken är på svenska även om samtalet i verkligheten förs på engelska. Det enda som återges i sin ursprungliga form är förbannelserna. Också Gottliebs repliker förblir utan någon upplysning om samtalsspråket.

Författaren använder selektiv reproduktion i både Eds och Gottliebs repliker. Med hjälp av främmande inslag indikerar författaren samtalsspråket och Gottliebs modersmål.

Stickprov 10.

Stickprovet innehåller utdrag ur Erik Smeds dagbok från perioden 1914–1918. Erik var en av de finländare som åkte till Tyskland för att lära sig ”grunderna i krigandets hantverk” (220) som Erik skriver i sin dagbok.

2 oktober -15

Befordrades i dag till *Gruppenführer* [...] Vi äro icke likställda med tyska *Unteroffizieren* utan äga befälsrätt enbart över det finska manskapet [...] Vi äro naturligt nog besvikna över denna tingens ordning. (225)

Käre O!

Nyårsdagen 1916

Tjänstgör som *Uoff vom Dienst* i dag [...] så gott som dagligen *anlända* flere nya rekryter från Finland! Det är sannerligen ett storartat arbete värvarna hemma i Finland *uträtta!* [...] Ack, om man blott oftare finge

hälsningar hemifrån! [...] Det är skönt att höra, att alla *leva* därhemma och *ej lida* av kroppsliga sjukdomar. (225)
(Datum och hälsningen kursiverade i originalet.)

Det finns två saker som kräver granskning: ord på tyska och Eriks sätt att skriva svenska. När Erik anländer till Tyskland börjar det vimla av tyska ord i hans dagboksanteckningar. I synnerhet är krigsrelaterade ord skrivna på tyska. I exemplet förekommer orden *Gruppenführer*, *Unteroffizieren* och *Uoff vom Dienst*. Inget av orden blir översatt till svenska vilket beror på att Erik troligen inte känner de svenska motsvarigheterna till de tyska orden och därför använder endast tyska benämningar. Eftersom det är bara enstaka ord som återges på tyska kan man tala om selektiv reproduktion. Att man har hamnat i ett språkmöte beror naturligtvis på att Erik befinner sig i Tyskland på ett tyskt läger. Han är hela tiden i kontakt med språket och måste troligen agera också på tyska. Ytterligare bör noteras att tyska ord förekommer bara i Eriks dagboksanteckningar. När Erik kommer tillbaka till Finland sluter han använda tyska ord i sina anteckningar. För det andra lägger man märke till Eriks sätt att skriva svenska eftersom det är ålderdomligt i den meningen att han använder verbformer typiska för äldre svenska (jfr stickprov 4). Observera att användningen av dessa verbformer var naturligt på Eriks tid.

Stickprov 11.

Året är 1918 och vi befinner oss i Tammerfors. Det är frihetskriget som pågår. Erik är kompanichef och en natt ska han ut för att ta frisk luft:

Med långa steg gick han mot *Tammerforsvägen* [...] Kaptenen passerade kyrkan som fått svåra skador när *Messuby* intogs [...] Sång hördes från en stuga som disponerades av ett annat kompani ur VI: e bataljonen. Kaptenen kände utan svårighet igen ord och melodi: de sjöng ”*Jag är en främling*”.
Österbottningar! Ett par kilometer längre fram vek kaptenen av från vägen och gick upp på *Kalevakangas*. (244)

Tammerfors är en enspråkigt finskspråkig kommun med en svenskspråkig minoritet⁵ och historia. Det var visserligen den svenske kungen Gustav III som grundade staden 1779, och således har staden också svenskspråkiga namn på stadsdelar osv. Alla namn är översatta till svenska i romanen⁶.

Erik som hade varit länge i Tyskland var nu speciellt glad över att höra en bekant melodi och få veta att det finns också andra österbottningar på fältet. Genom detta skapar författaren en känsla av gruppsamhörighet.

Författaren har alltså homogeniserat mediet helt och hållet. Detta kan ha flera orsaker. För det första är berättarens röst svensk och därför ser jag ingen orsak till att han plötsligt borde byta språk till finska. För det andra har staden en svenskspråkig historia vilket berättigar användningen av svenska namn. I början av 1900-talet var det antagligen rätt vanligt att använda svenska namn. Och för det tredje skulle finska inslag inte spela någon roll i berättelsen. Om författaren hade valt att hålla mediet heterogent skulle det inte ha stört läsarens förståelse utan bara signalerat att händelserna äger rum på en finskspråkig ort. Dessutom säger användningen av svenska namn mera om Erik än om Tammerfors. I alla fall kan det spekuleras varför det inte är av betydelse att återge ortnamn på finska. Min bedömning är att finska inslag inte skulle ha gett någon effekt till berättelsen och därför är det klokt att homogenisera mediet. Författaren kan anta att läsaren redan vet att staden är finskspråkig.

Stickprov 12.

I det här stickprovet berättas om *Skroppar-Gabrel* som förde bland annat "Amerikafarare" till Sverige och i retur importerade varor som man hade brist på: kanel, kardemumma, kaffe, linolja, nafta osv. Resorna hade sina risker eftersom Kvarken vaktades av de två vaktfartygen *Wikingen* och *Suomi* (263). Men det var en lönsam

⁵ http://www.kunnat.net/k_peruslistasivu.asp?path=1;29;374;36984;822 2.6.2008

⁶ I själva verket är också Kalevankangas svenska eftersom det skrivs Kalevankangas på finska. Jag sökte på Google med både *kalevakangas* och *kalevankangas*. Se också www.kyrkpressen.fi/content/view/3177/897/. 2.6.2008

affär för Skroppar-Gabrel och därav fick han också sitt öknamn: ”[a] tt skryta och *kavera* var liksom en andra natur hos honom”.

Det förekommer två exempel på språkmöten med finskan: ett av vaktfartygen har ett finskt namn och verbet *kavera* har en gemensam etymologi med finskans vardagliga verb *kaveerata*⁷. Enligt Finlandssvenska ord och uttryck (1983: 78) har verbet betydelsen ’skryta, överdriva, skrodera, prata och snacka’. Verbet har alltså två olika betydelser. Reuter (Internetkälla 2) noterar att *kavera* är gångbart endast i finlandssvenskt vardagsspråk. Ordet finns inte heller i Svenska Akademiens ordlista. Vid *kavera* kan man tala om en avvikelse på lexikalisk nivå. Dessa språkmöten handlar om en trovärdig beskrivning av den finlandssvenska miljön.

Namnet Skroppar-Gabrel är ännu ett exempel på den typ av personbenämning där personens namn beskriver honom (se stickprov 8).

Stickprov 13.

Det är en lördagskväll i augusti 1924 och vi får tjuvlyssna på några telefonsamtal på en telefonstolpe:

- ... kom på kaffe på ettmiddain om morron, nå, nog passar he funu...
- ... Hallå, ja...
- ... Norrmén har ju undersökt, men *int väit* han *rektit kva* som felas han, *nåinting* är det *funu*, han har ju *magra* så grymt...
- ... är *funu* i Norrmark...
- ... så Norrmén vill att han ska till Vasa och *undersök* sig så *di* får reda på vad det är... (282–283)

Det är siklaxborna som talar i telefon med varandra. Igen är dialekt kännetecknande för siklaxborna. Avvikelserna finns på fonologisk-ortografisk och på lexikalisk nivå (*funu* ’väl’). Notera också de apokoperade former som till exempel *undersök*. Att inte använda

⁷ Se Reuters rutor i www.kotus.fi/svenska. Om verbet *kavera* i rutor: Vad gör den som kaverar 14.6.2006 och Mera om *kavera* 28.6.2006. (2.6.2008.)

dialekt vid återgivningen av telefonsamtalet i fråga skulle vara förvirrande och ologiskt eftersom siklaxborna tydligt karakteriseras genom deras dialekt. Liljestrand (1983: 51) konstaterar att den uttalsnära stavningen binder anföringen till en viss miljö vilket i allra högsta grad är avsikten.

Stickprov 14.

– Det är svart *åv folke* på gårdsplan! förkunnade pigan Annastina upphetsad när hon följande morgon serverade *länsman Jansén* och hans magra hustru kaffe. [...] Länsman Jansén trädde ut på bron och fordrade att få veta vad detta skulle betyda.

– *Vi har kommit för att erkänna!* brusade folkmassan.(301)

Stickprovet handlar om plundringen av pråmen *Lemminkäinen* i Siklax. Pråmen, som var lastad med amerikanskt vetemjöl, hade inte kunnat lossas på grund av stark vind. När det första bärgningsförsöket gjordes befanns pråmens lastrum tomt. Eftersom nästan alla i byn förklarade sig skyldiga fick polisen inte veta vem som gjorde plundringen. Polisen misstänkte att det kunde ha varit Otto men byborna skyddade honom.

För det första kan man notera att pigan talar dialekt vilket framgår av den avvikande stavningen *åv folke*. Det är intressant att folkets replik återges på standardspråk vilket avviker från det vi har sett tidigare. Genomgående i alla stickprov har siklaxborna talat dialekt men nu som en grupp talar de standardsvenska eftersom länsmannen är en ”fin herre”.

Enligt Stockwell (2007: 11) har vi en repertoar av koder som vi använder och byter utan svårigheter. Dessa koder, dvs. olika sätt att tala t ex informellt och formellt, är bundna till olika situationer. Med andra ord byter man koder beroende på situationen. Detta betyder att valet av själva koden är kommunikativt betydelsefullt i samma grad som innehållet i yttrandet. Följaktligen kan påstås att eftersom folkmassan talar med en myndighet byter de kod. Observera att också här presenteras människor med högre profession enligt modellen profession + efternamn (jfr stickprov 8 och 15).

Stickprov 15.

Otto hade blivit känd för spritsmuggel och kändes numera bäst med namnet *Kanisterkungen* som väcker vissa associationer till spritsmuggel: spriten transporterades i kanistrar och kung hänvisar till Ottos överlägsenhet i smuglingen. Verksamheten krävde att han var en mästare på att försvinna om det behövdes. Polisen hade försökt ta fast honom flera gånger men med klena resultat.

– Era helvetes *tårare!* Drönare! En spritbil körde rakt genom en vägspärr i *Pörtom* i går natt! ryter [länsdetektiv] Hoxell [åt detektiven på bevakning]. Och konstaplarna vid spärren svär på att dendär satans Näs var bakom ratten. [...] *Perkele!* (320-321)

Intresseväckande i stickprovet är ortnamnet. Det nämns några orter i romanen som är verkliga som t ex *Pörtom* som ligger söder om *Vasa*. Också *Vasa* och *Närpes* förekommer. Alla dessa ligger nära varandra och därför kan man anta att också den fiktiva orten *Siklax* ligger relativt nära *Vasa*.

Länsdetektiv Hoxell är tydligen svenskspråkig eftersom det inte finns några bevis på något annat, trots att han svär på finska i slutet av repliken vilket ger repliken bättre effekt. Om detektiven på bevakning är finskspråkiga eller svenskspråkiga återges inte i texten. Eftersom ett yttrande är återgivet på ett annat språk än svenska är det, enligt Sternbergs modell, fråga om selektiv reproduktion. Samtidigt avviker inslaget på lexikalisk nivå. Det kan också talas om mimetisk cliché eftersom det visar sig vara typiskt för Hoxell att svära på finska (se s. 306). Dessutom är Hoxell hela tiden i kontakt med finskan eftersom han arbetar med finskspråkiga konstaplar. Bland annat nämns konstaplarna *Jylhä* och *Leppänen*, som av namnen att döma är finskspråkiga (se s. 376). Att man använder ett finskt svärord kan bero på att det känns starkare. Observera att länsdetektivens replik inte innehåller dialektala drag. Det här kan ha med hans position att göra: en högre utbildad människa talar inte dialekt i officiella sammanhang. Dock strider svärandet emot antagandet. Därutöver förekommer ett dialektalt ord *tårare* som har betydelsen 'dumbom'.

Stickprov 16.

Det här stickprovet måste tas på ett annat sätt än de tidigare eftersom den sida (339) som borde analyseras inte innehåller språkmöte. Således tas stickprovet slumpmässigt (se kapitel Bestämning av stickprov). I stället för på sida 339 tas stickprovet på sidan 238.

Dialogen förs mellan en vakt och Erik på Vasa järnvägsstation när Erik ska resa till Tammerfors.

Då kommer en äldre karl fram till kaptenen. En vakt. Han bär *koivistomössa* med neddragna öronlappar. [...] Han haltar. *Hälsar skyggt. Undrar om kaptenen talar finska.*
Kaptenen nickar.
Karlen betraktar kaptenens uniform och järnkorset på vänstra bröstfickan.
– *Jägarofficer?*
– *Jo.*
– *Det här förbannade kriget...[...]*
– *Ta det [sockerbitar], säger karlen hastigt. Det är det enda jag kan ge en jägare. (238)*

Stickprovet är ett exempel på explicit attribuering. Det anges tidigare i diskursen att vakten frågar Erik om han talar finska. Också detta sker på finska men det framgår inte av diskursen. På grund av förklaringen i början kan antas att replikerna uttalas på finska även om diskursen inte innehåller ett enda ord på finska.

Denna teknik tar hänsyn till språkmötet men ger ingen vidare vikt åt det. Författaren har valt att översätta dialogen till svenska eftersom det är diskursens innehåll som är viktigaste, inte själva språkmötet. Dessutom skulle det kanske vara för mycket att kräva att läsarna förstår en längre dialog på finska. Ändå signalerar explicit attribuering att omgivningen är tvåspråkig och att Erik kan (åtminstone lite grann) finska.

Notera också att stickprovet innehåller ett ord som är en blandning av finska och svenska. Tekniken är selektiv reproduktion. Jag har inte hittat någon information om

varför mössan kallas just för *koivistomössa*. Troligen har mössan fått sitt namn efter tillverkaren.

Stickprov 17.

Detta stickprov borde tas på sidan 358 men där förekommer inte något språkmöte och inte heller på följande fem sidor. Därför blundade jag och stack in tummen i boken. Första försöket på sidan 347 gav inga resultat. Andra försöket på sidan 266 resulterade i ett språkmöte.

Här diskuterar Otto och Viktor spritsmugglares hemligheter.

- Men om man *åkar* fast... säger Otto.
- Nå, *int* var Viktor fast *int*! Jag tar hem *tavara*, lägger *döm* på ett *ställ* och så får *di* som köper fara efter *sjölv*.
- Nog är du *aika* du nog!
- Det kan du *skriv opp*! Viktor vet nog hur affären ska skötas. (266)

Viktor använder *tavara* redan tidigare i dialogen:

- Fan anamma, nog är det prima *tavara* som Östmans Viktor bjuder, nog är det! Skål! (264)

Stickprovet innehåller två typer av språkmöte: dialekt kontra standardspråk och svenska kontra finska. Dialektala drag, som finns hos de bådas sätt att tala, markeras med avvikande stavning (fonologisk-ortografisk nivå) och med felaktig böjning av verb, *åker* > *åkar* (morfologisk nivå). Också apokope förekommer (*ställ, skriv*).

Påfallande i dialogen är att både Otto och Viktor använder finska lånord. Observera också att det är det enda sammanhanget där Otto använder finska. Dessa lånord tillhör kategorien selektiv reproduktion och är avvikande på lexikalisk nivå. Viktor upprepar ordet *tavara* som han använder i stället för *sprit*. Ordet *tavara* är lämpigt här eftersom det inte avslöjar vad det är fråga om. *Tavara* kan betyda vilka varor som helst, inte nödvändigtvis alkohol. Orsaken till lånet är att det finska ordet passar bra i

sammanhanget. På finska kan man säga att någonting är ”priimaa tavaraa” och frasen används även om alkohol i betydelsen ”sprit är ren och god”, precis som den används i romanen. Svenskans *vara* används inte i samma betydelse. Enligt Wessman (1956: 158) har *tavara* två betydelser i finlandssvenska folkmål: 1) ’saker, ägodelar’, ofta i betydelsen ’skräp’ eller 2) särskilt om dryckesvaror. Ordet förekommer överallt i det svenskspråkiga Finland, band annat i Oravais, Pedersöre, Borgå och Sibbo. Otto använder däremot ordet *aika* ’duktig, fullvuxen, väldig, bussig’ (Wessman 1956: 1). Till exempel förekommer ordet i konstruktioner som ”hon va ejn ajka ti kvinna” vilket betyder att kvinnan var duktig, stor, elak, och överhuvudtaget mer än en vanlig kvinna. Det förekommer också avledningar av ordet *aika*: *ajkadi*, *ajkade* och *ajkadär* som alla har ungefär samma betydelse som den ursprungliga formen, t ex ”ajkade mytji” betyder ’ofantligt mycket’. Ordet och dess avledningar förekommer bland annat i Korpå, Vörå, Nykarleby och Munsala. (Ibid. 1.) Ordet är en synonym till finskans *melkoinen* vilka motsvarar svenskans *betydlig*, *avsevärd*, *rejäl*. Dessa svenska motsvarigheter används inte heller i samma betydelse som det finska ordet *aika*, * Nog är du betydlig du nog.

Gemensamt för de båda finska lånorden är att deras svenska motsvarigheter inte förekommer i samma betydelse. Man kunde nöja sig med att konstatera att dessa lån används för att markera de talandes språkliga verklighet dvs. de har tagit intryck av det finska språket. Men det uppstår en fråga: Kunde de inte ha uttryckt saken på ett ”svenskt” sätt med svenska ord?

Vidare kan observeras att ordet *nog* förekommer ofta i stickprovet. Christina Melin (1989: 149), som har studerat den finlandssvenska författaren Marianne Backléns verk, konstaterar att inflytande från finskan syns tydligt i hennes verk. Hon (1989: 153) påpekar att det i finlandssvenskan har ”skett en tånjning av en viss ordanvändning så att denna kommer att närma sig det finska ordets betydelsestruktur”. Detta fenomen kallas för lexikalisk kopiering som kan exemplifieras genom det finska ordet *tylsä*. *Tylsä* har två betydelser, ’ovass’ och ’trist’, som båda ingår i ordet *slö* i finlandssvenskan medan i rikssvenskan görs distinktion mellan betydelseerna, *slö* för ’ovass’ och *trist* för ’trist’ (Ibid. 153). Också ordet *nog* har genomgått en likadan betydelseglidning. Vid sidan av

den rikssvenska betydelsen 'troligen' förknippas *nog* i finlandssvenskan med betydelseerna 'verkligen' och 'alldes säkert' som innehåller samma betydelsekomponent som finskans *kyllä*. Det finlandssvenska *nog* närmar sig betydelsen 'jag lovar' och har i jämförelse med det rikssvenska *nog* ett större inslag av säkerhet även i identiska satser. (Ibid. 159.) Lexikalisk kopiering är ett etablerat fenomen i finlandssvenskt språkbruk och sällan märker man kopplingen till finskan. Dessa specifika språkdrag som används i olika omfattning är ett resultat av växelverkan med finskan. (Melin 1989: 151.) I litteraturen är det, enligt Melin (1989: 150), meningslöst att tala om "språklig osäkerhet" eller "interferens" i sådana sammanhang där finlandismer förekommer om författaren har för avsikt att skriva på finlandssvenska. Finlandismer ses som naturliga uttrycksformer (Ibid 150). Observera att likadant mönster förekommer i samband med engelska lån i svenskan. Mötet med engelskan har lett till kopiering av engelska språkmönster i svenskan (se stickprov 2).

Ytterligare kan konstateras att inslag på finska oftast förekommer i form av enstaka ord i repliker. Till exempel:

- Plaksnäss seitsemän! begär en finsk röst långt bortifrån. (283)
- Lepo! Var vänlig och följ mig, kapten. (247)

I det första exemplet beställer en finskspråkig person ett telefonsamtal till Blaxnäs. Exemplet utgör fortsättning till stickprov 13 där telefonsamtal avlyssnas. Enligt min mening är exemplets enda budskap att även om det inte säjs speciellt mycket om finskspråkiga är de trots allt närvarande. Observera att den finska rösten hörs "långt bortifrån" vilket antyder att de finskspråkiga och det finska språket inte spelar någon större roll här. Observera dock att formen *Plaksnäss* är uttalsenlig vilket betyder att den finskspråkiga personens sätt att uttala svenska ord efterliknas. Den andra repliken hör till general Mannerheim som Erik möter i Tammerfors. Mannerheim använder en finsk order eftersom finska är arméns språk men fortsätter på svenska eftersom han känner igen Erik och hade tilltalat honom på svenska en stund tidigare. I alla tre exemplen används selektiv reproduktion och avvikelserna finns på lexikalisk och fonologisk-ortografisk nivå.

Enligt Saari (1989: 207) är det en stor skillnad mellan finska sekvenser i skönlitterära texter och det i talade språket. I skönlitterära texter är det mest fråga om kodbyte medan det talade språket innehåller finska lån på konstituentnivå, t ex ”så de e lite *nolot* på någo sätt” (Saari 1989: 198). Med andra ord sker inkorporeringen på såväl morfologisk, fonologisk som syntaktisk nivå. Saari noterar att det i skönlitteraturen är enklare att återge hälsningsfraser, interjektioner och korta meningar på ett annat språk eftersom de är mindre kontextbundna och således lämpliga i texter som är avsedda för en större publik. Oftast översätts de finska sekvenserna till svenska för att kodbytet skall fungera oberoende av läsarens språkkunnighet (Saari 1989: 208). Saaris påståenden överensstämmer med det jag har funnit i den utsträckningen att bara korta meningar eller meningsfragment och interjektioner återges på finska. I motsats till vad Saari konstaterar åtföljs inte något av mina exempel av en svensk översättning.

Stickprov 18.

Det här stickprovet är från sidan 376 eftersom dialogen som finns på sidan 377 börjar redan på föregående sida. Dessutom slutar kapitlet på sidan 377 och därefter kommer epilogen. På detta sätt får jag ett stickprov som omfattar en helhet. Stickprovet blir också längre än de andra, 337 ord.

Händelserna äger rum på Hotell Ernst i Vasa. Otto är gripen av polisen och ska gå till hotellet med två poliser för att betala hotellräkningen.

– Källarmästar Hansson väntar på mig därute i hallen, jag *gåtar* gör upp med *han*.

Jylhä började resa sig från sängen.

– Nåmen, konstapeln, nog brukar man få vara lite i fred då man ska göra opp om pengasaker? [...] Jylhä nickade.

– *Jå nå. Men låt dörrn stå öppen bara!* (1) [...]

– Ja, hur mycket var det jag var skyldig nu, Hansson, hördes Ottos röst. Svaret gick ej att uppfatta.

– *Perkele, han har nog vurti spak nu, Näs, sade Jylhä på finska till sin kollega.* (2) Då hördes det ett dämpat utrop. [...]

– *Perkele! Vart fan har han tagit vägen? ropade Jylhä.* (3)

Hansson pekade på trappan.

– Han knuffade till mig och sprang nerför trappan [...]

Svärande sprang Jylhä tillbaka in. (4) [...]

Hoxell kom till platsen efter en kvart, han *svor* och *domderade*.

(376–377)

Av intresse är konstapel Jylhäs repliker: han talar både finska och svenska i dialogen. Den första repliken (1) innehåller inga kommentarer till samtalspråket. Avvikande stavning av *dörren* > *dörrn* markerar en vanlig svensk variant av uttalet. Antagligen talar han svenska eftersom det inte finns kommentarer om samtalspråket.

I den andra repliken (2) talar han finska. Man kan anta på grund av konstapelns efternamn att han är finsk. Således är det naturligt att Jylhä byter till finska när han talar med sin kollega eftersom han uppenbarligen också är finskspråkig: hans efternamn är Leppänen. Dessutom framgår samtalspråket av förklaringen ”sade Jylhä på finska” och av svordomen *perkele*. På grund av detta är det fråga om explicit attribuering och selektiv reproduktion. Anmärkningsvärt i repliken är att den återges på svenska med avvikande stavning av *varit* > *vurti* som signalerar svensk dialekt. Notera att både Jylhäs repliker på finska och på svenska markeras genom avvikande stavning. Andersson (1989: 192) har emellertid funnit ett likadant mönster i finlandssvenska sjöfartsskildringar där finnar karaktäriseras med en bruten svenska, t ex ”ursägta kapteen, ja no para lite samman me knisten här”. Det är dock inte fråga om så pass synliga avvikelser i mitt exempel men ändå kan man tala om bruten svenska. Skillnaden är bara att här markerar bruten svenska både talarens svenska och finska. För finskans del är det enligt min tolkning fråga om hans vardagliga sätt att tala finska. Att bara svordomen är återgiven på finska har med läsarens språkförståelse att göra. Svordomar är mera expressiva än kommunikativa och får sin förklaring ur situationen (Andersson 1989: 185). Om också resten av repliken vore på finska kunde det vålla problem för läsaren och således minska den möjliga läsarkretsens storlek. Författaren förutsätter inte att läsaren har större kunskaper i finska och håller sig därför till svenskan för det mesta. Översättningstekniker som används i repliken är explicit attribuering och selektiv reproduktion.

I den tredje repliken (3) är det oklart om Jylhä talar finska eller svenska. Situationen kräver resonemang; eftersom Jylhä är finskspråkig kan antas att han föredrar sitt modersmål. Svordomen i repliken förstärker antagandet. Med andra ord är Jylhäs finska replik översatt till svenska förutom svordomen. Således homogeniseras repliken delvis, och selektiv reproduktion förekommer i form av en svordom. Ytterligare kan konstateras att på grund av ovanstående redogörelse är den finska svordomen *perkele* en manierism dvs. en mimetisk cliché som Jylhä upprepar ofta (jfr stickprov 15).

I den fjärde punkten förändras diskursformen från direkt till indirekt. Det berättas inte direkt vad Jylhä säger utan berättaren kommenterar hans replik. Denna teknik besparar läsaren från att höra Jylhäs uttalande. Med andra ord mildras Jylhäs replik genom den indirekta diskursformen. Visserligen tappar diskursen lite av sin styrka men förskönande omskrivningar måste göras här eftersom texten annars skulle vara otryckbar. Den sista kommentaren handlar om Hoxells uttalande. Berättaren återger med hjälp av indirekt diskurs hur Hoxell betar sig. Här gäller samma sak som med Jylhäs replik.

Stickprov 19.

Det här stickprovet borde tas på sidan 18 men där förekommer inte språkmöte och därför tar jag stickprovet på närmaste följande sida där ett språkmöte sker, dvs. på sidan 21.

”Jag har det *Godt her åck* Arbetar nu ner i Brooklyn jag *cleanar* jag har *ej* varit nå sjuk. Jag *vil* till fram *åck* detta Landet är sådant att en *Människ såm vil* till fram kan *åm* hon *bare årkar åck vil Arbet*”, skrev Hanna hem till modern första hösten i Amerika. (21)

Först kan man notera att Hannas brev är återgivet direkt eftersom det står inom citattecken i texten. Lätt märker man att språket avviker från nutidens standard, t ex några substantiv, adjektiv, verb och ett adverbial är skriva med stora initialer och i stället för *o* förekommer bokstaven *å*. Ytterligare märker man stavningsfel vilka tyder

på avvikande uttal. Eftersom texten är ett utdrag ur ett brev kan stavningsfel tolkas som resultat av att Hanna skrivit enligt uttalsformen. Detta kan få sin förklaring av låg utbildning och kort skolgång. Det intressantaste är dock verbet *cleanar* eftersom det ursprungligen är det engelska verbet *clean* som är böjt enligt svenskans möjningsmönster. Nikula (1978: 83) konstaterar att de engelska lånorden bibehåller sin ordklassstillhörighet, liksom är fallet med *clean*. Däremot böjs de engelska orden enligt svenska och framför allt dialektala böjningsmönster: verbböjningen följer genomgående den första konjugationen. Verbet har fått stammen *-a* (*cleana*) och ändelsen *-r* markerar presens. (Ibid. 84–87.) Med andra ord inkorporeras ordet i den övrigt svenska diskursen. Med tanke på Hannas bakgrund är det förstaeligt att hon använder lånord. Hon har precis börjat tillägna sig det främmande språket. I själva verket berättas det att ”[s] in styva tunga, van vid Siklax-dialektens sträva långsamhet, övade hon upp till den böjlighet och smidighet som krävdes för att bemästra amerikanskan” (24). Senare skriver hon nya brev till modern där hon använder engelska ord i ökande takt (se s. 28 och 31).

Stickprov 20.

Följande språkmöte finns på s. 42. För att få med hela dialogen utvidgar jag stickprovet till 323 ord.

Denna dialog äger rum när Hanna och Ed möts för första gången. Ed har kommit till boardinghuset, som Hanna numera äger, för att hyra rum.

- Miss! You have to be the most beautiful lady west of Denver, or I'll be doggone! [...]

- 'Scuse me! I'm making you embarrassed, Miss, sade [Ed Ness] [...] I want to speak with the landlady if I may. Lookin' for a room, you see.

[Hanna] fick lov att dra in andan ordentligt innan hon kunde svara:

- That's me. [...]

- Ja, du får nog säga skraddarn. Och jag som *trodd* du var *pigon*, det *trodd* jag. Jasså, *jär* har vi fru Östman *sjölv*! sa han, och hans oförfalskade dialekt var Hanna mer välbekant än något annat språk i världen.[...]

- Jestas! Kommer du från Österbotten! (42)

– Ja, det gör jag det! Från Siklax är jag hem! Jag *trodd* nog *int* att *Missis* Östman sku vara en *tåli* grann och *kvinn*, det *trodd* jag *int*, ni får nog *ursäkt* mig nu. *En par of the boys down in Silverton recommenda boardingshus edert*, det *sku* vara bäst och *cleanast jär* i Telluride sa *di*. Så jag *tänkt* att jag *sku* höra efter *ett room*. (42)

I början talar Ed engelska eftersom han antar att kvinnan som öppnar dörren är amerikansk. När Hanna svarar honom händer det något; även om det inte sägs något om Hannas uttal måste Ed känna igen hennes svenska brytning eftersom han i nästa replik byter till svenska. Däremot kan Hanna inte höra något avvikande i Eds sätt att tala utan blir förvånad när Ed börjar tala svenska. I motsats till i engelskan markeras Eds sätt att tala svenska genom avvikande drag för att markera hans dialekt. Observera dock att Ed använder talspråkliga uttryck också när han talar engelska.

Eds repliker på svenska innehåller avvikelser på fonologisk-ortografisk (*sjölv*, *int*, *di*, *jär*), lexikalisk (*tåli*) och morfologisk nivå (*trodd*, *sku*, *tänkt*, *ursäkt*). Det oböjliga pronomenet *tåli* är bland annat närpesdialektens ord för *sådan*, *sådant*, *sådana* (Ivars 1988: 179). Därtill förekommer en avvikelse på syntaktisk nivå: *boardingshus edert* följer samma princip som *fadrin hans* i stickprov 7. *Edert* är motsvarigheten till det possessiva pronomenet *ert*. Notera att huvudordet inte står i bestämd form som det skulle när omvänd ordföljd i genitiv förekommer i dialekt som Ivars (1988: 14) och Nikula (1988: 37) konstaterar.

Ett annat drag i Eds repliker är lånord och kodbyte. I stället för *fru* lånar Ed den engelska motsvarigheten *Missis* (Miss), vilket är stavat uttalsenligt. Nästa sats innehåller kodbyte inom satsen⁸: ”En *par of the boys down in Silverton recommenda boardingshus edert*”. Observera att också Ed använder ordet *boardingshus* (se stickprov 2). Verbformen *recommenda* är ett inkorporerat lån, dvs. det engelska ordet *recommend* böjs enligt första konjugation (*recommend -a*) (se stickprov 19). Adjektivet *cleanast* är också ett inkorporerat lån, ordet *clean* får ändelsen *-st* som markerar superlativ i svenskan. I Nikulas (1978: 87) material har det inte förekommit egentlig inlåning av adjektiv. Hon nämner orden *easy* ’bekväm’ och *tough* ’tuff’, av vilka det senare kan ha

⁸ Kategoriseringen följer Saaris (1989: 198) exempel på olika typer av växling mellan två språk.

lånats via massmedia. De inlånade adjektiven kompareras, enligt svenskans regler, med hjälp av suffixen *-are* och *-ast*. (Ibid 87.) Substantiv som inlånas till dialekten har vanligen samma genus som betydelsemässigt motsvarande dialektala ord eller ord som är närbesläktade till formen (Ibid. 84). Därför får t ex ordet *cake* feminint genus enligt ordet *kaka*. Således har också det engelska ordet *room* fått neutrum som genus (ett rum). De lånord som förekommer i repliken är avvikande på lexikalisk nivå. Tekniken som används här är selektiv reproduktion. Att Ed använder påfallande mycket engelska ord i den sista repliken beror på, enligt min mening, att han återger bitar av en diskussion som har förts på engelska. Därför är det lättare för Ed att uttrycka sig delvis på det språk diskussionen ursprungligen fördes på.

Om Eds repliker bör ytterligare konstateras att den första repliken på engelska inte blir översatt medan hans ärende (att han skulle vilja hyra ett rum) sedan översättas av Ed själv i den sista repliken. I det här fallet förutsätter författaren att läsaren kan engelska eftersom det som Ed säger i sin första replik spelar en stor roll i hela diskursen. Ed flirtar nämligen med Hanna. En läsare som inte kan engelska får ju veta det av kontexten men personligen anser jag att en sådan läsare mister en viktig nyans. Inte heller ingår någon översättning till Hannas replik på engelska men den behövs inte riktigt eftersom förklaringen ingår i Eds första replik på svenska. Författaren rör sig från ett heterogent medium till selektiv reproduktion.

I Hannas andra replik har vi ett utrop som signalerar förvåning. Det är fråga om selektiv reproduktion. Enligt Ordbok över Finlands svenska folkmål III (2002: 168) förekommer interjektionen *jestas* i finlandssvenska dialekter i utrop av förvåning eller förskräckelse. Därför är det omöjligt att avgöra om det är fråga om ett finskt lånord, finlandism eller alldeles vanligt dialektalt tal. Enligt min egen kunskap om det finska språket används ordet *jestas* i finskan i samma betydelse som i finlandssvenskan. I alla fall är ordets budskap att markera Hannas sätt att tala.

5.2 Sammanfattning av stickproven

Grupperingen av stickproven utgår från inslagens språk: stickproven innehåller inslag på engelska, finska, tyska och finlandssvenskt dialekt. Huvudpunkten är att presentera vilka former och funktioner de främmande inslagen har vid språkmöten.

5.2.1 Stickprov med engelska inslag

Inslag på engelska förekommer i följande stickprov: 1, 2, 3, 4, 6, 9, 19 och 20. De engelska inslagen är relativt många och därför kan man skapa olika grupper på basis av inslagens form och funktion.

- Engelska ord (*yeah, well*) fungerar som inledare i repliken och signalerar att hela repliken ursprungligen har sagts på engelska. I sådana fall är resten av repliken angiven på svenska som i stickprov 1 och 9.
- Det finns flera exempel på engelska lånord som t ex *cleanar, sheriff* och *boardinghus* och kodbyte. Lånord är antingen inkorporerade dvs., böjs enligt svenska regler, eller direkta lån. I kodbyte är det fråga om längre enheter som återges på engelska i en annars svensk replik/dialog. Inslag på den främmande koden har flera budskap i diskursen. De används i beskrivningen av miljön och som markör för andraspråksinlärning (code-mixing). Enheter längre än ett ord förekommer då talaren inte är säker på samtalsspråket på grund av situationen. Detsamma händer när talaren återger repliker som ursprungligen förts på ett annat språk än samtalsspråket (se stickprov 20).
- Vidare kan man tala om blandspråk när svenskan och engelskan blandas. Jag vill göra en skillnad mellan blandspråk och lånord/kodbyte eftersom situationerna är olika. Det är dock fråga om samma fenomen i den meningen att blandspråk återges och karakteriseras på samma sätt som kodbyte och lån. Med blandspråk menas här ett barns språkutveckling mot tvåspråkighet: exempel på Ottos språkutveckling har drag som motsvarar detta.

- Ytterligare finns det några fall, t ex i stickproven 4 och 9, där diskursen är homogeniserad och det inte framgår av själva repliken att den yttras på engelska. Läsaren får av kontexten veta att samtalsspråket är engelska. Till exempel i stickprov 4 avslöjar namnen att det är fråga om en amerikansk film. Framför allt möjliggör homogeniseringen att läsarens fokus är på diskursens innehåll. I detta fall kan inslag på främmande språk till och med vara störande och enligt min mening utan någon funktion eftersom diskursens egentliga språk framgår redan av kontexten.

Det är typiskt för alla främmande inslag att de förklaras i kontexten. Inslagen rör sig också på generell nivå och därför är det lätt för läsaren att förstå inslagen även om förklaringen fattas. I de flesta fall använder författaren selektiv reproduktion för att skildra språkmötet. I några fall kan man tala om begreppsmässig återspeglning (se stickprov 1, 3 och även 4) där den främmande kulturen återspeglas genom värderingar, attityder, begrepp osv. Lånorden avviker från standarden endast på lexikalisk nivå. Anmärkningsvärt är att det inte förekommer ett enda exempel på dålig eller bruten engelska med tanke på avvikande drag. Till exempel Eds engelska visar sig vara alldeles korrekt även om man kan misstänka att den inte var det i praktiken. Londen (1987: 235) påpekar att en litterär dialog ”erbjud[er] en färdigt segmenterad och på ytan normaliserad variant där många svårigheter, som t.ex. samtidigt tal, är eliminerade”. Med andra ord stryker författaren alla så kallade störande drag i den ursprungliga dialogen för att återgivningen skall vara läsarvänlig. Till följd av det kan romanpersonerna tappa drag som inte är viktiga med tanke på helheten.

5.2.2 Stickprov med finska inslag

Inslag på finska eller hänvisningar till det finska språket förekommer i följande stickprov: 3, 11, 12, 15, 16, 17, 18, 20.

Beroende på situationen kan författaren med hjälp av finska inslag beskriva talarens modersmål, språkkunskaper och sätt att tala eller omgivningens språk. Det finns flera sätt att markera detta i diskursen. Man kan kommentera replikens språk genom explicit

attribuering (stickproven 16 och 18), infoga finska lånord, ingående svordomar, eller uttalsenligt skrivna ord i den annars svenska diskursen (stickproven 15, 17, 18 och 20) i form av selektiv reproduktion, markera finskhet genom namn (stickproven 3 och 12) eller använda ord som har gemensam etymologi med det motsvarande finska ordet som *kavera* i stickprov 12. Observera att i stickprov 20 kan ordet *jestas* antingen räknas vara finska eller svenska. Den mest använda tekniken för att infoga finska inslag i diskursen är selektiv reproduktion. Språkliga avvikelser sker på lexikalisk och fonologisk-ortografisk nivå.

Man kan iaktta några kännetecknande drag för de finska inslagen. Alla inslag är korta och oftast utan kommunikativ betydelse. Detta betyder att inslagen är expressiva och uttrycker t ex förvåning, besvikelse eller är där för att beskriva den språkliga miljön, och förblir således utan översättning. Sådana är t ex svordomar som är oplanerade och används för att ge utlopp åt känslor (Andersson 1989: 110). Emellertid finns det dock en stark tendens att översätta alla andra slags inslag till svenska. Även de repliker som uttalas på finska i den fiktiva verkligheten återges mestadels på svenska som t ex i stickprov 16 där hela dialogen förs på finska men inga finska ord förekommer i återgivningen. Också ortnamn ges på svenska om en svensk motsvarighet finns (se stickprov 11).

Andersson (1989: 192) framhäver att finskan kan vara för bekant för författaren och därför väljer han att återge finska inslag på svenska. Hans förklaring till detta är att finskan saknar den exotism som andra främmande språk har. Med hjälp av de främmande inslagen markeras avstånd och högstatusnorm vilket man inte kan göra med finskan eftersom den är för bekant. Ytterligare antar han att det kan finnas många samtal i något verk i allmänhet som egentligen förs på finska men som läsaren inte får veta av.

Som sagt i början har situationen en stor betydelse för hur de finska inslagen återges i diskursen och därför varierar återgivningstekniken från homogenisering av mediet till explicit attribuering och selektiv reproduktion. I denna roman homogeniserar man mediet eller använder explicit attribuering om diskursens innehåll står i fokus. Ibland är det viktigt att återge några ord på finska för att markera samtalsspråket eller

karaktisera personens sätt att tala med avvikelser på det lingvistiska planet. Ett speciellt fall är stickprov 18 där samma teknik (avvikande stavning) används i en och samma persons repliker för att markera både hans svenska och finska.

Ett annat speciellt fall förekommer även i stickprov 17 där Otto och Viktor använder finska ord i sina repliker. Här stödjer de sig på finskan när de vill använda ord symboliskt (tavara 'sprit'). Detta är ett exempel på en situation där en tvåspråkig person drar all nytta av de båda språk han kan. I sådana här situationer blir läsarens kunskaper i finska vägda. För att kunna förstå lånordens funktion krävs det relativt bra kunskaper i finska. Huvudsakligen är de finska inslagen trots allt sådana att de inte stör läsningen, som t ex interjektioner eller hälsningsfraser.

Trots allt kunde man tillägga att på ett sätt handlar alla inslag på finska om begreppsmässig återspeglning eftersom författaren beskriver och återspeglar den finlandssvenska kulturen.

5.2.3 Stickprov med inslag på dialekt

Följande stickprov innehåller inslag på dialekt: 2, 3, 5, 6, 7, 8, 13, 14, 15, 17, 19 och 20. Det finns ytterligare tre stickprov som jag tar upp här: 4, 10, och 12. Dessa tre stickprov är inte direkta exempel på dialekt utan innehåller annat slags avvikelser från standarden. I stickproven 4 och 10 förekommer äldre svenska, stickprov 12 är ett exempel på ord typiska för finlandssvenskan. Också stickprov 19 avviker från de andra i den meningen att det är det enda stickprovet där skriven text återges.

Vidare kan inslagen delas i olika grupper på basis av form:

- Avvikande stavning markerar avvikande/dialektalt uttal. Med hjälp av avvikande stavning får läsaren ett intryck av uttalssättet, t ex *inte* uttalas alltid *int*. Avvikande stavning kan också markera antingen bruten svenska eller (talspråklig) finska (se stickprov 18).

- Avvikande böjning markerar dialektala drag. Vanligt är att verb och substantiv har avvikande böjningsmönster som t ex *kamrat –ar* och *åk -ar*.
- Det förekommer dialektala ord eller ord typiska för finlandssvenskan: det förekommer ord som *gröbba*, *tåli* och *kavera* som inte kan infogas i andra grupper. Ordet *gröbba* är den dialektala motsvarigheten till en ung flicka eller piga. Verbet *kavera* är synonymt med *skryta* och *prata*. *Tåli* är den dialektala motsvarigheten till *sådan*, *sådant* och *sådana*.
- I två av stickproven, 4 och 10, förekommer det pluralformer av verb som hör till äldre svenska. Detta skapar en kontrast mellan nutidens svenska och äldre svenska, som signalerar tidsenlighet i romanen och skiljer nutiden från tiden då berättelsens händelser ägde rum.
- Personbenämning kan räknas som en grupp bland dialektala inslag eftersom alla siklaxbor har fått ett tillägg till deras namn som beskriver dem på något sätt. Med andra ord karakteriseras byborna genom deras namn, t ex *Hanna* kallas för *Dollar-Hanna* på grund av hennes tid i Amerika samt hennes sinne för handel.

Avvikelserna på olika språkliga nivåer används också för att karakterisera personer, markera social status/profession eller signalera situationens betydelse (plats, tid, ärende). De vanliga siklaxborna karakteriseras genom dialekt. I deras tal som hör till högre social klass eller har högre utbildning lyser dialektala drag med sin frånvaro. Till exempel får barnmorskan Thodéns sätt att tala en dubbelförstärkning: det finns inte några avvikelser i hennes replik och berättarens kommentar om hennes röstbehandling stärker intrycket av korrekt språkbruk (se stickprov 8). Med andra ord beskrivs sociala klasser med hjälp av språket.

Också situationen spelar en viktig roll i språkmötena mellan standard och dialekt. Beroende t ex på plats, tid och ärende används dialekt i olika utsträckning. I officiella sammanhang kan den annars dialekttalande personen byta till standardsvenska som sixlaxborna gör när de talar med länsmannen (stickprov 14) men de som är allra mest

jordnära byter aldrig till standardsvenska som till exempel Hanna. Dialekten kan också markera gruppsamhörighet när personerna befinner sig i en omgivning där det talas ett annat språk som till exempel i stickprov 3 där diskussionen mellan Hanna och Ed äger rum i Amerika.

Nästan alla de 20 stickproven innehåller inslag på dialekt vilket tyder på att dialekten har en viktig funktion i romanen. Genom dialekt får romanpersonerna sina karakteristika men framför allt är dialektens funktion, enligt min mening, att skapa en känsla av gruppsamhörighet främst bland de läsare som talar dialekt. Dialektal text möjliggör att läsaren kan identifiera sig själv och sin kultur i romanen. För läsare som inte är finlandssvenska eller inte ens talar svenska som modersmål har dialekten ett annat budskap. Jag vågar konstatera att läsoplevelsen då blir mera lärorik eftersom man får en inblick i det finlandssvenska språket och landskapet.

5.2.4 Stickprov med tyska inslag

Inslag på tyska förekommer i två stickprov, 9 och 10. Stickproven är från olika sammanhang, det ena (9) ur en situation i Amerika och det andra (10) ur Erik Smeds dagboksanteckningar. I stickprov 9 är inslagets funktion att beskriva talarens modersmål och i stickprov 10 är det fråga om omgivningens (språkets) verkan på människan. I båda stickproven används tekniken selektiv reproduktion.

Gemensamt för stickproven är att i bådadera blir inslagen översatta och de förklaras inte heller i kontexten. Vid stickprov 9 kan den som inte kan tyska ana att det är fråga om ett skällsord och vid stickprov 10 om militära grader, men det är omöjligt att säga vad de betyder ordagrant. Med andra ord förutsätter författaren att läsaren har vissa kunskaper i tyska. Dock kan konstateras att läseoplevelsen inte blir störd av dessa ord även om man inte kan tyska.

Eftersom de tyska inslagen är få kan jag inte dra vidare slutsatser om inslagens karaktär, och därför lämnar jag tyskan utanför jämförelsen mellan språken. Egentligen finns det flera inslag på tyska i romanen men de förekommer inte i stickproven, och jag har beslutat mig att inte vidga analysen utanför stickproven.

5.2.5 Skillnader mellan språken

I undersökningen ingår inslag på engelska, finska och tyska samt inslag på dialekt. Den största skillnaden mellan olika inslag finns i mängden. Antalet dialektala inslag är 14 medan antalet inslag både på engelska och på finska är 8. Inslag på tyska förekommer i bara två av alla 20 stickprov. Som översättningstekniker och typer av språkmöte kan också olika språk förekomma i ett och samma stickprov som t ex i stickprov 9 där engelska och tyska inslag används sida vid sida.

En annan synlig skillnad mellan språken är att engelska inslag nästan alltid blir förklarade i kontexten medan finska inslag förblir utan förklaring eller översättning. Orsaken till detta finns hos typen av inslag. De finska inslagen är korta och oftast expressiva medan inslag på engelska kan vara längre konstruktioner som kräver översättning.

Däremot kan man inte placera dialekt i någon av Sternbergs tekniker eftersom dialekt inte är ett främmande språk utan en variant av målspråket. I motsats till vid återgivningen av dialektala inslag används Sternbergs tekniker vid återgivningen av finska och engelska inslag.

Skillnader finns också mellan språken när det gäller inslagens funktion. En typisk funktion för både finska och engelska inslag är att markera samtalsspråk medan inslag på dialekt ofta har en personbeskrivande funktion. Sammanfattningsvis kan konstateras att den största skillnaden finns i återgivningen av språkmötet medan språkmötets funktion kan vara samma oberoende på inslagets språk.

6 DISKUSSION AV RESULTAT

Resultatet av min undersökning diskuteras ur olika synvinklar. Sambandet mellan språkmötets funktion och översättningstekniker samt språkliga avvikelser studeras. På basis av denna diskussion presenteras typer av språkmöte. Vidare behandlas skillnader mellan språken i språkmöten.

6.1 Framförandet av språkmöte

I tabell 2 presenteras antalet översättningstekniker och språkliga avvikelser i alla stickprov. Till exempel förekommer fonologisk-ortografiska avvikelser i 11 av alla 20 stickprov. Däremot betyder det inte att det finns bara 11 exempel på denna typ av språklig avvikelse utan det kan förekomma flera i ett och samma stickprov. Ytterligare kan ett stickprov innehålla mera än en teknik eller en typ av språklig avvikelse.

Tabell 2. Antalet översättningstekniker och språkliga avvikelser i alla stickprov.

Typ av översättningsteknik	Antal	Typ av språklig avvikelse	Antal
Explicit attribuering	3	Fonologisk-ortografisk	11
Begreppsmässig återspeglning	3	Lexikalisk	15
Formell transponering	-	Morfologisk	7
Selektiv reproduktion	12	Syntaktisk	2
Homogent medium	2		
Dialekt	12		

6.1.1 Om översättningstekniker i Colorado Avenue

I mitt material utnyttjar författaren tre av Sternbergs tekniker i återgivningen av språkmöte, bara formell transponering används inte. En av teknikerna, selektiv reproduktion, används påfallande oftare än andra tekniker, i 12 av de 20 stickproven. Med hjälp av tekniken kan signaleras samtalsspråk (inledande främmande ord i början av repliken som *well* och *yeah*), personens modersmål (interjektioner på det främmande språket som *perkele*, *dummkopf*), hans språkkunskaper i ett främmande språk (t ex code-mixing och lånord) samt hans sätt att tala (mimetisk cliche). Ytterligare förekommer selektiv reproduktion i återgivningen av titlar (militära grader) och klädesplagg (koivistomössa). Sammanfattningsvis kan konstateras att selektiv reproduktion för det mesta används i återgivningen av dialog, dvs. i direkt anföring. Tekniken är ett viktigt redskap i beskrivningen av den språkliga verkligheten där olika språk talas sida vid sida men tekniken används också i karakteriseringen av vissa romanpersoner.

De två andra tekniker som förekommer i materialet är explicit attribuering och begreppsmässig återspeglning. I två fall av explicit attribuering är det fråga om finska repliker som är översatta till svenska (stickproven 16 och 18). Det räcker att ange samtalsspråket i kontexten eftersom innehållet i själva dialogen är det viktigaste. Dock innehåller diskursen i båda fallen inslag på finska som eventuellt stärker intrycket av att diskussionen förs på finska. Om de relativt långa replikerna vore på finska skulle det antagligen vålla problem hos läsare som inte kan finska. Det tredje fallet handlar om engelska där personens sätt att tala kommenteras (stickprov 1).

Vad gäller begreppsmässig återspeglning kan man dra slutsatsen att tekniken används i samband med någon annan teknik. Det första exemplet på tekniken hänger ihop med explicit attribuering samt selektiv reproduktion (stickprov 1). Kommentarer om Jonathan hänvisar till den brittiska (hög)kulturen. I det andra fallet beskrivs den amerikanska kulturen med hjälp av selektiv reproduktion (stickprov 3). Det tredje exemplet i stickprov 4 återger historiska förändringar i form av en film. I och för sig är begreppsmässig återspeglning en teknik som är relativt svår att hitta i texten på grund av sambandet med andra tekniker som i själva verket skapar tekniken, t ex kommentarer

om replikens språk kan avslöja attityder, något som påpekas av Sternberg (1981: 230). Därför är grunderna för den här kategorin vacklande. Enligt min mening kunde den här tekniken konstateras i nästan alla stickprov eftersom redan det att författaren väljer att återge främmande inslag eller bortser från dem kan ses som ett ställningstagande som berättar om t ex attityder eller normer. Ett annat exempel som kunde räknas som begreppsmässig återspeglning är användning av namn. Det finns en skillnad mellan benämning av det vanliga folket och de som hör till en högra klass: vanliga bybor har namn som *Kommunalalarins-Erik*, *Långgårdas-Elis* och *Dåhli-Johan* medan ämbetsmän har namn som *länsman Jansén*, *doktor Norrmén* och *fröken Thodén*. Om man utvidgar tekniken ännu mera är själva språket det synligaste exemplet på tekniken. Hur personerna talar och hurdana ordval de gör har med kulturen att göra: dialekt och skärgårdsbor förknippas med varandra medan standardspråket hör till ämbetsmän. Med andra ord återspeglas sociala klasser med hjälp av språket.

Formell transponering var den enda teknik som inte förekommer i materialet. Likadana resultat finns hos Londen (1989: 146–147) som inte heller har hittat exempel på formell transponering medan andra tekniker förekommer också i hennes material.

Jag har tillagt homogenisering och dialekt i kategorin översättningstekniker eftersom de är ett sätt att lösa problemet med återgivningen av ett språkmöte och de således kan uppfattas som översättningstekniker där man antingen bortser från språkmötet eller respekterar diskursens autenticitet. Homogent medium möter vi i stickproven 4 och 11. I båda exemplen beror homogeniseringen på att fokus ligger på innehållet och språkmötet har en underordnad betydelse. Dock torde läsaren i båda fallen vara medveten om originalspråket på grund av namn som förekommer i diskursen. Att mediet homogeniseras bara två gånger tyder på att hänsyn i de flesta fall tas till språkmötet i återgivningen av diskursen. Däremot förekommer det flera exempel på dialekt, i 12 av de 20 stickproven. På basis av analysen av stickproven kan noteras att dialekt är kanske ännu närmare heterogent medium än selektiv reproduktion. Skillnaden mellan teknikerna ligger i stiliseringen. I selektiv reproduktion stiliseras diskursen med hårdare hand än i dialektal återgivning eftersom man så att säga väljer vilka yttranden som återges autentiskt utan att diskursen tappar sin trovärdighet. I en diskurs på dialekt

är strävan efter trovärdig och exakt återgivning större eftersom, enligt min mening, man inte kan välja ett enskilt uttryck som är på dialekt utan hela diskursen måste följa samma stilnivå. Som framgår av stickproven är diskurs på dialekt full av dialektala inslag medan vid selektiv reproduktion diskursen bara kan innehålla ett enda inslag på främmande språk. Med andra ord håller diskurs på dialekt samma talspråkliga stilnivå medan vid selektiv reproduktion stilnivån ofta kan variera mellan främmande uttryck och resten av diskursen, på vilket svordomar är ett bra exempel.

6.1.2 Språkdrag och avvikelser

Det främmande språket i diskursen markeras genom språkliga drag, avvikande från standarden. I mitt material förekommer alla språkliga nivåer som presenterades i avsnitt 4.5. För det första kan noteras att lexikaliska och fonologisk-ortografiska avvikelser kanske är de lättaste sätten att markera ett språkmöte; avvikande stavning eller ett främmande ord mitt i repliken tyder på att den fiktiva talaren har en mångspråkig bakgrund eller befinner sig i en flerspråkig situation. Avvikelser på den fonologisk-ortografiska nivån, som förekommer i 11 av de 20 stickproven, är vanligast i diskurs på dialekt vilket är helt logiskt eftersom dialekten oftast avviker mest från standarden just i uttalet. Avvikande stavning kan också markera en persons brytning på ett främmande språk. Om diskursen innehåller avvikelser på den lexikaliska nivån är det ett bevis på ett språkmöte. Lexikaliska avvikelser förekommer i 15 av de 20 stickproven. Ett typiskt exempel på lexikalisk avvikelse är att diskursen innehåller främmande ord (*unteroffizieren*), ord som avviker från standardspråket (*gröbban*, *kavera*) eller överföring och kopiering (*cleanar*, *boardinghus*). Med andra ord lånar man antingen från främmande språk eller använder dialektala ord och uttryck. Med lexikaliska avvikelser kan signaleras otaliga saker som t ex talarens kunnighet kontra okunnighet i ett främmande språk, interferens, modersmål, kulturbundna fenomen osv.

Den tredje kategorin, morfologiska avvikelser, är mindre vanlig i materialet. De påträffas i 7 av de 20 stickproven. Morfologiska avvikelser förekommer alltid i dialektala diskurser i form av avvikande böjning av verb och substantiv. Då markerar avvikelserna för dialekten typiska drag. Det finns ytterligare två speciella fall där

avvikelsen handlar om böjning av verb enligt äldre svenska (stickprov 4 och 10). I båda stickproven är det fråga om berättelsens tidsenlighet eftersom dessa pluralformer av verb användes i början av 1900-talet.

Trots att det finns gott om avvikelser på alla andra språkliga nivåer förekommer det bara två exempel på syntaktisk nivå. Egentligen är det fråga om omvänd ordföljd i genitiv där pronomenet följer efter huvudordet: *fadrin hans* och *boardighus edert* (se stickprov 7 och 20).

6.1.3 Översättningsmimesis + språkliga avvikelser

På grund av resonemanget ovan kan man se sambandet mellan översättningsmimesis och avvikelser på olika språkliga nivåer. Med andra ord synliggörs översättningsmimesis genom språkliga avvikelser. För att kunna återge språkmötet väljer författaren en översättningsteknik som passar bäst i situationen, sedan förverkligas översättningen på textnivån med hjälp av avvikande språkdrag. Till exempel har selektiv reproduktion ett klart samband med lexikaliska avvikelser eftersom ord på ett främmande språk inte tillhör målspråkets lexikon, som i stickprov 6: ”No! Otto vill stay här”. En annan duo som förekommer ofta är dialekt och fonologisk-ortografiska avvikelser som i stickprov 5: ”Jag kan int nånting för en som har dött, det kan jag int.” Avvikande stavning används genomgående i markeringen av dialektalt uttal. Därtill är morfologiska, syntaktiska och lexikaliska avvikelser typiska för dialekt men inte i lika stor utsträckning som fonologisk-ortografiska avvikelser. Till skillnad från selektiv reproduktion och dialekt kan man inte förknippa begreppsmässig återspeglning med någon språklig avvikelse eftersom tekniken ofta förekommer i samband med någon annan teknik. Vid homogenisering saknas främmande inslag men däremot försvaras diskursens lingvistiska form i den meningen att tidsenhetliga ordformer används i stället för nutida standard (se stickprov 4).

Här kan också noteras att oberoende av alla tekniker finns det lite variation i diskursformerna. Man kan konstatera att det finns ett samband mellan språkmöte och direkt diskursform eftersom den förekommer mest i stickproven. Även om direkt

diskursform påstås vara problematisk när diskursen är på ett annat språk (Londen 1989: 142) har författaren valt att använda denna metod. Dock använder författaren också indirekt diskurs samt inbäddad direkt diskurs men huvudvikten ligger på direkt diskurs.

6.2 Typer av språkmöte

Förutom enligt den tekniska nivån dvs. översättningstekniker och språkliga avvikelser kan språkmöten kategoriseras enligt deras funktion och innehåll. Med detta menar jag att det uppstår olika kontraster vid språkmöte. Frågan är vad språkmötet berättar för läsaren. Jag har delat in språkmöten i följande typer:

- **Personlighet.** Ibland avslöjar språkmötet personens språkliga bakgrund, språkkunskaper i andra språk eller hans sätt att tala. Dessa inslag berättar om den fiktiva personens personlighet och identitet. Med andra ord karakteriseras personen genom hans språkliga vanor. Att berätta om personen genom språket är i själva verket en ofta utnyttjad teknik i *Colorado Avenue*. Jag anser att språket i den här romanen spelar en betydligt större roll i personkarakteriseringen än berättarens beskrivande röst. Den här metoden kan, enligt Ewen (citeras enligt Rimmon-Kenan 1983: 59–66), kallas för indirekt presentation vilket betyder att både personens tal och dess innehåll har en personkarakteriserande funktion (se *Personer och personkarakteristik*). Ytterligare beskrivs personer genom deras namn. Emilia Sturm (2005: 17–28) har undersökt skönlitterär namnvariation och påträffat att namn kan bland annat fungera som tidsmarkör, berätta om social ställning och etnisk tillhörighet. Framför allt spelar förnamnets semantik en betydelsefull roll när författaren nämner sina romanpersoner. Förnamnets betydelse betraktas som en självklarhet, och dess konnotationer används för att karakterisera de fiktiva personerna (idib. 5). Sturm (2005: 23) konstaterar att t ex etnisk tillhörighet synliggörs genom språkbruk och namnval: ”[e]tt utländskt namn kan således ge starka signaler om en icke-svensk etnisk tillhörighet eller bakgrund”. Till exempel har alla finskspråkiga romanpersoner i *Colorado Avenue* ett sådant efternamn (Jylhä, Leppänen) som hänvisar till det finska språket. Läsaren förknippar knappast dessa efternamn med en svenskspråkig

person. Däremot kan namn variera till följd av tidsmässiga aspekter: i en roman skriven på 1940-talet har personerna andra namn än i en nutidsroman. Björck (1970: 142) påpekar att i litteraturen råder en strävan efter smeknamn och öknamn i namnfästningen. En annan intressant iakttagelse är att ”förnamnet, enbart, betecknar den högsta graden av förtrolighet från berättarens sida och full titulatur den lägsta”. Därför tilltalas de centrala figurerna vid deras förnamn och de som står i periferin vid för- och efternamn. (Ibid. 143.) Ytterligare kan konstateras att namnet kan markera gruppsamhörighet eller att en person kan kallas vid olika namn beroende på situation (Kvillerud 1983: 197–198).

- **Sociala faktorer.** I vissa stickprov förefaller språkmötets funktion vara att dra gränsen mellan sociala klasser och väcka känslan av gruppsamhörighet. Skillnaden mellan sociala klasser markeras genom olika sätt att tala av dem som är från en högre social klass och det vanliga folket som bor i Siklax. Skillnaden synliggörs framför allt med kontrasten mellan standardsvenska och dialekt och social status. Iögonenfallande är att oberoende av social klass kan replikernas stilnivå variera. Den som annars talar standardspråk i romanen kan här och där undslippa sig ovidkommande fulheter medan den som talar dialekt inte alls är ful i munnen, bortsett från Hannas mor. Därtill dras skillnaden mellan olika klasser med hjälp av namn. Högre utbildade människor som arbetar för kommunen eller staten presenteras med titel och efternamn som t ex länsman Jansén. De vanliga siklaxborna presenteras mestadels med bara förnamn.
- **Omgivningen.** Det finns exempel där språkmötet beror på omgivning och situation. Med omgivningen menas det geografiska läget och begreppet situation betyder alla slags möten mellan människor. Beroende på vilket land berättelsen är förlagd till varierar också språket vid språkmötena: när Erik är i Tyskland, förekommer det inslag på tyska eftersom man är i kontakt med detta språk. Ingen av romanpersonerna använder främmande inslag, förutom finska, när de är i Finland. Språkmötet kan också markera samtalspråk när den ursprungliga diskursen har skett på något annat språk än svenska, tidsenlighet när man använder gamla ordformer samt berätta om den språkliga verkligheten dvs. att

diskursen sker i en omgivning där det talas främmande språk eller att det talas också andra språk än svenska i omgivningen. Ytterligare kan språkmötet signalera ortens språkförhållanden. Alla städer och byar kallas vid deras svenska namn, också alla finska orter som har ett svenskt namn. Fenomenet har en koppling till kategorin sociala faktorer och gruppsamhörighet.

Dessa typer utesluter ingalunda varandra, dvs. ett språkmöte kan ha flera funktioner samtidigt. Med andra ord hänger alla de här typerna ihop med varandra eftersom ett slags personbeskrivning också berättar om personens sociala bakgrund. Jag inkluderade namn i resonemanget eftersom de kan anses återspegla ett språkmöte, speciellt när det är fråga om främmande eller översatta ortnamn. Samtidigt berättar namn mycket om personer och om situationer.

7 SAMMANFATTNING

Ett språkmöte sker när två eller flera språk används samtidigt i en och samma diskurs. Som språkmöte räknas också mötet mellan standardspråk (högspråket) och dialekt (lågspråk). Kännetecknande för språkmöte är inslag på ett främmande språk samt avvikelser från standardspråkets normer. I en talad diskurs är språkmötet relativt lätt att förstå och tolka. Däremot är det svårare att återge en diskurs på två eller flera språk i skreven form eftersom dimensioner som t ex ansiktsuttryck ibland kan ha en avgörande betydelse vid tolkningen av diskursen. Dessa dimensioner är ofta svåra om inte omöjliga att återge i skreven form. Således står författaren inför en kompromiss mellan strävandet att återge en diskurs så trovärdigt som möjligt och behovet att hålla språket så begripligt som möjligt. Dessutom gör en författare som väljer att återge inslag på dialekt eller främmande språk ett medvetet val att beskriva och kommentera den två- eller flerspråkiga miljön och dess invånare.

Författaren har flera tekniker att följa i återgivningen av språkmöte. Det primära valet görs mellan att bortse från språkmötet eller att ta hänsyn till detta. Med andra ord

varierar skalan från ett homogent medium till ett heterogent medium. Däremellan finns följande fyra tekniker från mest homogent till mest heterogent: explicit attribuering, begreppsmässig återspeglning, formell transponering och selektiv reproduktion. Dessa tekniker, skapade av Meir Sternberg, används för att infoga främmande inslag i diskursen. Ofta markeras dessa främmande inslag av avvikande struktur i jämförelse med standardspråket eller målspråket. Inslagen kan avvika från standarden på fyra olika nivåer som är följande: fonologisk-ortografisk, lexikal, morfologisk och syntaktisk nivå. Denna modell är skapad av Ulla Pedersen.

I denna studie står språkmöte och dess olika återgivningssätt i fokus. Motiveringen till detta undersökningsämne är att språkmöte inte bara återspeglar de språkliga förhållandena utan också reflekterar sociokulturella normer och värderingar. Syftet har varit att granska fenomenet språkmöte i Lars Sunds *Colorado Avenue*: jag försöker klargöra hur författaren förverkligar mötet mellan två eller flera språk och undersöka vilka faktorer som återspeglar språkmötet. Också mötena mellan olika språk jämförs med varandra. Som metod använder jag stickprov och jag har tagit 20 stickprov på 250 ord, med undantag av några stickprov på mera än 250 ord av innehållsliga orsaker, som sedan analyseras. Stickproven analyseras med hjälp av Sternbergs och Pedersens modeller men också egen tolkning av olika situationer förekommer.

De 20 stickproven innehåller inslag på engelska, finska, tyska och finlandssvensk dialekt. Inslag på dialekt är de mest frekventa i materialet, de förekommer i 12 stickprov. Därefter kommer finska och engelska inslag som båda förekommer i 8 stickprov. Tyska inslag förekommer endast i två stickprov och därför är jag tvungen att lämna dem utanför jämförelsen mellan språken. Det går inte heller att dra slutsatser om de tyska inslagens karaktär. De dialektala inslagen markeras inte sällan med avvikande stavning som markerar dialektalt uttal eller avvikande böjning av ord vilket är karakteristiskt för finlandssvenska dialekter. De dialektala inslagens viktigaste uppgift är att karakterisera romanpersoner, beskriva den språkliga miljön och väcka känslan av gruppanshörighet bland de läsare som talar dialekt. Under sin tid i Amerika blir romanpersonerna påverkade av det engelska språket vilket resulterar i flera överföringslån eller kopiering av engelska språkmönster i svenskan. Vi får också se ett

exempel på barns språkutveckling i en tvåspråkig omgivning. De finska inslagen är ofta korta expressiva ord utan kommunikativ betydelse. Det är också vanligt att finska repliker översätts till svenska eftersom de saknar den exotism som andra främmande språk har. Detta gäller dock inte finska svordomar som är relativt många i materialet.

Analysen av stickproven visar att tekniken selektiv reproduktion, som förekommer i 12 av de 20 stickproven, för det mesta används vid återgivning av dialog, dvs. i direkt diskurs där ett yttrande eller en del av det är på det främmande språket. Explicit attribuering och begreppsmässig återspeglning är mera sällsynta i materialet, de båda teknikerna används tre gånger. Explicit attribuering förekommer i situationer där det talas finska eller engelska. Några främmande inslag förekommer inte utan replikens språk kommenteras indirekt. Begreppsmässig återspeglning används i samband med andra tekniker. Den främmande kulturen blir genomskinnlig genom samtalsämnen, tilltalsskick, attityder o.d. vilka återges i diskursen genom andra tekniker. Med en viss generalisering kan det sägas att själva språket är det synligaste exemplet på tekniken, t ex vissa sätt att tala kan förknippas med viss social status. Också homogenisering och dialekt kan räknas som översättningstekniker. Vid homogenisering bortser författaren från språkmötet och översätter hela diskursen till målspråket. När diskursen återges på dialekt respekteras diskursens autenticitet och författaren försöker återge diskursen så trovärdigt som möjligt.

Vad gäller språkliga avvikelser i de främmande inslagen kan konstateras att avvikelser på fonologisk-ortografisk och lexikalisk nivå förekommer oftast i materialet. I 11 av 20 stickprov används avvikande stavning som strategi för att markera avvikande uttal. Fonologisk-ortografiska avvikelser är vanligast i dialektala inslag. Lexikaliska avvikelser, dvs. ord som inte tillhör standardspråket, förekommer i 13 stickprov. De signalerar ofta talarens modersmål, ett främmande språks påverkan i form av lånord eller kulturbundna fenomen. Morfologiska avvikelser innebär t ex avvikande böjningsmönster och bortfall av ändelser vilka används i mitt material för att markera för dialekten typiska drag. Tekniken förekommer i fem stickprov. Avvikelserna på syntaktisk nivå är bara två i materialet. Egentligen kan man inte tala om

satsgrammatiska fel vid de två fallen eftersom de är exempel på omvänd ordföljd i genitiv. Att huvudordet kommer före pronomenet är ett gammalt drag i dialekten.

Sambandet mellan översättningstekniker och avvikelser på olika språkliga nivåer är klar. Den ursprungliga diskursen återges i skrift med hjälp av översättningstekniker vilka sedan tydliggörs genom språkliga avvikelser. Till exempel vid selektiv reproduktion förekommer ett uttryck på främmande språk på lexikalisk nivå. Endast begreppsmässig återspeglning förknippas inte med någon språklig avvikelse eftersom man fokuserar på det sociala och semantiska fältet i stället för den lingvistiska koden. Översättningstekniker har också med diskursformen att göra. Även om direkt diskursform påstås vara den svåraste formen att återge språkmöte används den oftast i materialet.

Språkmöten kan kategoriseras enligt deras innehåll och funktion. Jag har delat in språkmöten i följande typer: personlighet, sociala faktorer och omgivningen. Typen personlighet innebär språkmöten vilkas huvudfunktion är att berätta om personens personlighet och identitet med hjälp av språket. På vilket sätt personen talar berättar inte bara om hans språkkunskaper eller om hans sätt att tala utan språket har en personkarakteriserande funktion. Namn tillhör denna kategori eftersom personbenämning spelar en betydelsefull roll i karakterisering av romanpersoner. Namn kan t ex innehålla information om personens etniska bakgrund och möjliga smekkontra öknamn kan bygga på personens yrke, karakteristisk drag o.d. När språkmötets funktion är att dra gränsen mellan sociala klasser eller väcka känslan av gruppsamhörighet talar jag om sociala faktorer. Språkmötet kan signalera kontrasten mellan högspråk och lågspråk och deras talare. I typen omgivning är de påverkande faktorerna omgivning och situation. Med omgivningen menas det geografiska läget och situation betyder alla slags möten mellan människor. Språkmötet kan markera t ex ortens språkförhållanden, det främmande landets och språkets påverkan på modersmålet och tidsenlighet. Det bör denoteras att dessa typer ingalunda utesluter varandra utan ett språkmöte kan ha flera funktioner.

Avslutningsvis kan konstateras att språkmöte i skönlitterära texter är ett område som borde undersökas mera. I litteraturen återspeglas kulturen och dess fenomen. Samtidigt återspeglas den språkliga verkligheten genom att man antingen bortser från eller återger språkmöte. Det skulle vara intressant att vidga undersökningsområdet till flera finlandssvenska skönlitterära verk och jämföra olika författares sätt att återge språkmöte. Vidare kunde man fördjupa sig i språkmötets betydelse i berättelsen och försöka grundligare definiera typer av språkmöte och skapa mera omfattande kategorier. Ytterligare kan intresse fästas vid attityder som berättaren och romanpersonerna hyser mot främmande språk.

LITTERATURFÖRTECKNING

Material:

Sund, Lars, 1991: *Colorado Avenue*. Helsingfors: Söderström.

Anförd litteratur:

Ahlbäck, Olav, 1992: *Ordbok över Finlands svenska folkmål II*. Helsingfors:
Forskningscentralen för de inhemska språken.

- 2000: *Ordbok över Finlands svenska folkmål III*. Helsingfors:
Forskningscentralen för de inhemska språken.

Andersson, Erik, 1989: Språkmöte i finlandssvenska sjöfartsskildringar. I:
Folkmålsstudier 32. Åbo: Föreningen för nordisk filologi. S. 179–198.

Benson, Sven, 1983: Smeknamn och öknamn. I: *Personnamnsterminiologi. NORNAs
åttonde symposium i Lund 10-12 oktober 1981. NORNA-rapporter 23
utgiven av Dialekt- och ortnamnsarkivet i Lund i samarbete med NORNA.*
Uppsala : NORNA-förlaget. S. 109 –113.

Björck, Staffan, 1970: *Romanens formvärld : studier i prosaberättarens teknik*.
Stockholm: Natur och kultur.

Björnsson, C. H. 1968: *Läsbarhet*. Stockholm: Liber.

Collins COBUILD Advanced Learner's English Dictionary 2006.
Glasgow:HarperCollins Publishers.

Edwards, A. D., 1976: *Language in Culture and Class*. London: Heinemann
Educational Books Ltd.

Hultman, Tor G, 2003: Svenska Akademiens språklära. Stockholm: Svenska Akademien.

Ivars, Ann-Marie, 1988: Närpesdialekten på 1980-talet. I: *Studier i nordisk filologi 70*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapen i Finland.

– 1978: Om närpesdialekten i Amerika. I: *Finlandssvenskan – fakta och debatt*. Borgå: Söderström. S. 57–79.

Internetkälla 1: *Befolkningsregistercentralen*, 2008: Namntjänst.

http://www.vaestorekisterikeskus.fi/vrk/home.nsf/pages/index_sve.
(23.5.2008)

Internetkälla 2: *Forskningscentralen för de inhemska språken*, 2008:

Reuters rutor 2006.

<http://www.kotus.fi/index.phtml?l=sv&s=1958> (2.6.2008)

Kvillerud, Reinert, 1985: Personnamnsvariation i barn- och ungdomslitteratur. I: *NORNA-rapporter 29. Regional och social variation i nordiskt personnamnsskick. Handlingar från NORNA:s tionde symposium i Umeå 3-5 maj 1983*. Uppsala: NORNA-förlaget. S. 193–200.

Lanza, Elizabeth, 1997: Language Socialization in the Home of a Bilingual Two-Year-Old. I: Ragnhild Söderbergh (red.), *Från joller till läsning och skrivning*. Malmö: CWK Gleerups Utbildningscentrum AB. S. 129–146.

Lilius, Pirkko 1989: Om språkval i den finlandssvenska litteraturen. I: *Folkmålsstudier 32*. Åbo: Föreningen för nordisk filologi. S.111–128.

Liljestrand, Birger, 1983: *Tal i prosa. Om svenska författarnas anföringsteknik*. Stockholm: Almqvist & Wiksell Internationall.

- Loman, Bengt 1980: Högspråk och lågspråk i finlandssvensk prosadiktning. I: *Språken i vårt land. Språkstudier samlade av Inge Jonsson och utgivna av Svenska Akademien*. Stockholm: Norstedts. S. 119–139.
- Londen, Anne-Marie, 1989: *Litterärt talspråk. Studier i Runar Schildts berättarteknik med särskild hänsyn till dialogen*. Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland 557. Helsingfors: Svenska Litteratursällskapet i Finland.
- Melin, Christina, 1989: Marianne Backlén – författare på två språk. I: *Folkmålsstudier* 32. Åbo: Föreningen för nordisk filologi. S. 149–177.
- Nationalencyklopedins ordbok, 1996: Utarbetad vid Språkdata Göteborgs universitet. Andra bandet. Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker AB.
- Nikula Kristina, 1978: Amerikanska lånord i närpesdialekten. I: *Finlandssvenskan – fakta och debatt*. Borgå: Söderström. S. 80–96.
- 1988: *Om närpesdialekten. Språket i kommunfullmäktige och Ordspråk och talesätt*. Närpes kommun.
- Norrby, Catrin, 1996: *Samtalsanalys. Så gör vi när vi pratar med varandra*. Lund: Studentlitteratur
- Norstedts Svensk ordbok, 1999: Tredje reviderade upplagan. Språkdata och Norstedts Ordbok.
- Pedersen Ulla, 1999: Förlåt... Anteeksi! Om språkmöten i några finlandssvenska barnböcker. I: *Svenskans beskrivning 23*. Lund: Lund University Press. S. 336– 345.

- 2002: Sofa för mjuk, icke sover bra. Några språkdrag hos en rysk Madam.
I: *Svenskans beskrivning 24*. Linköping: Linköpings universitet S. 207 – 216.
- Rietz, Johan Ernst, 1962: *Svenskt dialektlexikon. Ordbok öfver svenska allmogespråket*.
Lund: C. W. K. Gleerups Förlag.
- Rimmon-Kenan Shlomith 1983: *Narrative Fiction: Contemporary Poetics*.
London: Methuen & Co. Ltd
- Saari, Mirja, 1989: Kodbyte och lån. I: *Folkmålsstudier 32*. Meddelanden. Åbo:
Föreningen för nordisk filologi. S. 197–209.
- Stenmark, Harry, 1983: *Finlandssvenska ord och uttryck*. Stockholm: Proprius Förlag.
- Sternberg, Meir, 1981: Polylingualism as Realism and Translation as Mimesis. I:
Poetics Today 2:4. Cambridge, USA: Schenkman Publishing Company.
S. 221–239.
- Stockwell, Peter, 2007: *Sociolinguistics: A reader and a coursebook*. Andra upplagan.
New York: Routledge.
- Sturm, Emilia, 2005: *Ingefrid, Halim och 450 andra namn: en sociolingvistisk studie av
skönlitterär förnamnsvariation*. Göteborg : Göteborgs universitet.
- Svenska Akademiens ordlista över svenska språket, 1986. Stockholm: Norstedts förlag.
- Wessman. V. E. V., 1957: Främmande inflytelser i de finlandssvenska folkmålen. I.
Finska inflytelser (komplettering av Ralf Saxéns Finska lånord i östsvenska
dialekter). I: *Folkmålsstudier 17-18*. Helsingfors: Föreningen för nordisk
filologi. S. 1–360.
- Zilliacus, Kurt och Ådahl-Sundgren, Ulla, (red.), 1984: *Svenska ortnamn i Finland*.
Helsingfors: Forskningscentralen för de inhemska språken.

